

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Yüz altmış beşinci İçtima

30 . 12 . 1338 Cumartesi

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Zaptı sabık hulâsası	102	4. — Hiyaneti vataniyeden üç seneye mahkûm Hüseyin Avni Efendi ve bir mah hapse mahkûm Fatma Hanım hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi	103
2. — Lâyihalar	104	5. — Takrirler	103
1. — 30 Nisan 1338 tarihli Emvali Metruke Kanununa tezyili istenilen kanun lâ-yihası	104	1. — Kütahya Mebusu Cemil Beyin, Nizamnamei Dahilinin ruznamei müzakeata ve encümenlerin adedine dair maddelerinin tadili hakkında evvelce mebuslar tarafından verilmiş olan takrirlerin ruznameye alınması hakkında takriri	103:104
2. — İzmir ve havalisinde işgal esnasındaki emvali gayrimenkule tasarruf muamelesinin muteberiyetine dair kanun lâ-yihası	104	2. — Karahisarı Sahib Mebusu Ömer Lûtfi Beyin, Mütareke devrinde İstanbul Hükümetince hizmeti muvazzafaya nakledilen mütekaif zâbitan hakkındaki kanun teklifiyle, Nigâhbancı Kızılhançerci ve Kuvvayı İnzibatiyeci zâbitan hakkındaki teklifin ruznameye alınmasına dair takriri	104:106
3. — Maliye Vekâleti bütçesine tahsisat ilâvesine dair kanun lâ-yihası	104	3. — Sivas Mebusu Rasim Beyin, Şair Abdülhak Hâmid Bey hakkında temenni takriri	106
3. — Teklifler	103	4. — Gaziantep Mebusu Yasin Beyin, seyahat vesikalarına dair takriri	106
1. — Kütahya Mebusu Cemil Beyin. Ücuratı içtimaiye hakkında kanun teklifi (2/630)	103	6. — Muhtelif evrak	106
4. — Tezkereler	102	1. — Anavatana merbutiyetlerine dair Hahambaşı Kaymakamı Becerano Efendiyle	
1. — Seferberlik ve cephe zammı maâş Kanununun birinci maddesinin tefsiri hakkında Müdafaai Milliye Vekâleti tezkeresi	102		
2. — Hiyaneti Vataniyeden dört seneye mahkûm Lüleburgaz Müftüsü Sabri Efendi hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi	103		
3. — Hiyaneti vataniyeden mahkûm Hacı Hannan Ağa ile 84 refikî hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi	103		

	Sayfa	Sayfa
memleketin sair yerlerindeki Müsevilerden mevrut telgraflar	106	
7. — Beyanat	106	
1. — İktisat Vekili Mahmud Esad Beyin, memaliki müstahlasa ahvali iktisadiyesine ve sair meşhudatına dair beyanatı	106:120	
8. — Müzakere edilen maddeler	120	
1. — 7 Mayıs 1337 tarihli Gümrük Tarifesine zeylolarak tanzim olunan kanun lâyihası, Akaarat Vergisinin tezyidi hakkındaki kanun lâyihası, Âşar Hissei İanesi ve Kûsuratı Munzamme hakkındaki kanun lâyihası, Zonguldak kömürlerinden İhracat Resmi alınmamasına dair kanun lâyihası, Karahisar Şarki Mebusu Mustafa Beyin, Âşar Mültezimlerinden edayı deynedenlerin emlâki	120:130	
		merhuneleri hakkındaki 29 Eylül 1336 Tarihli Kanun hükmünün temdidine dair kanun teklifi (2/483), Karesi Mebusu Abdülgafur efendiyle arkadaşlarının, vâridatı hususiyei vilâyatın muhasebei hususiyelerce tahsil ve kabzı hakkında kanun teklifi (2/406), Kütahya Mebusu Cemil Beyin, Ziyet eşyası hakkındaki Kanununun mevkii meriyetten ref'i hakkında kanun teklifi (2/541), Aydın Mebusu Tahsin Beyin, Yunanistan'dan ithal edilen zeytinlerden alınan Gümrük Resminin zeytin yağlarından alınan Gümrük Resmi derecesine iblâğına dair kanun teklifi (2/538), Gümrük Kanununun 84 neümaddesini muaddil kanun lâyihası ve Muvazenei Maliye Encümenince tanzim olunan mevaddı kanuniye

BİRİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat; saat : 1,15

REİS — Reisisani Ali Fuad Paşa Hazretleri

KÂTIPLER : Âtîf Bey (Kayseri), İbrahim Bey (Mardin)

REİS — Celseyi açıyorum. Zaptı sabık okunacak.

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI

Birinci celse

İkinci Reisvekili Musa Kâzım Efendi Hazretlerinin tahtı Riyasetlerinde bilinikat zaptı sabık hulâsası kiraat ve aynen kabul olundu.

Nevahi Kanunu müzakere edilerek 218 ne maddesi tadilen 220, 222, 224 neü maddeleri aynen kabul, 219, 233 neü maddeleri tay ve 221 neci madde tehir ve teneffüs için Celse tatil olundu.

İkinci Celse

Musa Kâzım Efendi Hazretlerinin tahtı Riyasetlerinde bilinikat Nevahi Kanununun müzakeresine devam edilerek 225, 226, 227, 228, 229 neü maddeleri aynen kabul edilip Cumartesi

günü içtima olunmak üzere celseye nihayet verildi.

Reis	Kâtip	Kâtip
Ali Fuad	Süleyman Sırrı	İbrahim

REİS — Zaptı sabık hakkında söz isteyen var mı? (Hayır sadaları) Zaptı sabık aynen kabul edenler lütfen el kaldırsın. Zaptı sabık aynen kabul edilmiştir.

REİS — Evrakı varideyi okuyacağız.

4. — TEZKERELER

1. — *Seferberlik ve cephe zammı maaş Kanununun birinci maddesinin tefsiri hakkında Müdafai Milliye Vekâleti tezkeresi*

REİS — 11 Mart 1338 tarihli Seferberlik zammı maaş Kanununun tefsirine dair Müdafai Milliye Vekâleti tezkeresi var. Kavanini Maliye Encümenine havale ediyoruz.

2. — *Hiyaneti vataniyeden mahkûm Lüleburgaz Müftüsü Hayri Efendi hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi*

3. — *Hiyaneti vataniyeden mahkûm Hacı Hannan Ağa ile seksen dört refikâ hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi*

4. — *Hiyaneti vataniyeden 3 seneye mahkûm Hüseyin Avni ve bir mah hapse mahkûm Fatma Hanım hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi*

REİS — Hiyaneti vataniyeden maznun Mehmed Sabri, Hüseyin Avni efendilerle muallime Fatma Hanım., Hacı Hannan Ağa ve 84 refikme ait Adliye Vekâletinden mevrut üç kıta evrakı hükmiye var. Adliye Encümenine havale ediyoruz.

3. — TEKLİFLER

1. — *Kütahya Mebusu Cemil Beyin, Ücuratı İçtimaiye hakkındaki kanun teklifi (2/630)*

REİS — Kütahya Mebusu Cemil Beyin, Ücuratı İçtimaiye hakkındaki teklifi kanunisini Lâyiha Encümenine havale ediyoruz.

5. — TAKRİRLER

1. — *Kütahya Mebusu Cemil Beyin, Nizamnamei Dahilinin ruznamei müzakerata ve encümenlerin adedine dair maddelerinin tadilüne dair evvelce mebuslar tarafından verilmiş olan takrirlerin ruznameye alınması hakkında takriri*

REİS — Nizamnamei Dahilinin ruznamei müzakerata ait bazı maddelerinin tadili ve encümenler adedinin tenkisi hakkında bazı rüfekası tarafından verilen takrirlerin senei âtiyenin vürudundan evvel müzakere ve intacedilmek üzere ruznameye alınmasına dair Kütahya Mebusu Cemil Beyin takriri var, okunacak.

Riyaseti Celileye

Nizamnamei Dahilinin ruznamei müzakerata ait bazı maddelerinin tadili, encümenler adedinin tenkisi hakkında bazı rüfeka tarafından senei haliye bidayetinde Heyeti Umumiyyeye takdim edilip berayı tetkiki Nizamnamei Dahilî Encümenine havale buyurulan tadil tak-

rirleri aradan on aya karip bir müddet mürur cylediği halde henüz bilintaç Heyeti Umumiyyeye sevk edilmediğinden Nizamnamei Dahilinin maddei mahsusasına tevfikân mezkûr takrirlerin senei âtiyei cedidenin vürudundan evvel müzakeresi intacedilmek üzere encümeni mezkûrdan celbiyle ruznameye alınmasını teklif eylerim .

27 Kânunuevvel 1338

Kütahya
Cemil

CEMİL B. (Kütahya) — Efendim cümlenin malûmudur ki, elde bulunan Nizamnamei Dahilî teşriî mahiyeti haiz olan İstanbul Meclisi Mebusanının şekli üzerine yapılmıştır.

SALİH Ef. (Erzurum) — Evvelce tatbikini neden kabul ettiniz? Neden söylüyorsunuz?

CEMİL B. (Devamla) — Halbuki Heyeti Celilenin şekli hem icrai, hem teşriîdir. Bundan dolayı eldeki Nizamnamei Dahilinin birçok mevaddı muhtacı tadildi. İşte bu ciheti nazarı dikkate alan rüfakayı muhtermeden bâzıları değil bu sene, Meclisin inikadından beri takrir veriyor ve bu takrirler usulen Nizamnamei Dahilî Encümenine havale ediliyordu. Lâkin Nizamnamei Dahilî Encümeninin yalnız ismi vardır, (Zümrüdanka kuşu gibi) Bendeniz öyle zannediyorum ki, şimdye kadar Nizamnamei Dahilî Encümeni içtima etmemiştir ve havale olunan evrak da yüzüstü duruyor. İşte bunun için mezkûr encümene gönderilen takrirlerin hepsi lâzımüttetik takrirlerdir ve aradan birçok zaman geçmiş, Nizamnamei Dahilîde tâyin olunan müddeti birkaç defa tecavüz etmiştir. Binaenaleyh Nizamnamei Dahilî Encümeninde Nizamnamei Dahilinin tadili için ne kadar takrir varsa celbedilerek ruznameye alınmasını bendeniz Heyeti Celileye teklif ediyorum.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarî Şarki) — Efendim, Nizamnamedeki sarahate nazaran böyle bir teklif salâhiyeti o teklifin sahibine aittir. Cemil Beyin mütalâatından anlaşıldığına göre böyle bir teklifi yok.

CEMİL B. (Kütahya) — Var efendim, olmasa yapmam.

ALİ SÜRURİ Ef. (Devamla) — Eğer takrir yalnız sizin teklifinize aitse o başka. Yoksa

başkalarının teklifleri hakkında böyle bir salâhiyetiniz yoktur.

CEMİL B. (Kütahya) — Vardır efendim. Nizamnameyi iyi okuyunuz.

ALİ SÜRURİ Ef. (Devamla) — Binaenaleyh Nizamnamei Dahilî hakkında bir teklifte bulununlar, encümenin nazarı dikkatini celbetsin, serian ne yapacaklarsa yapsınlar.

REİS — Efendim, Kütahya Mebusu Cemil Beyin teklifi anlaşıldı. Reyî âlinize arz edeceğim. Nizamnamei Dahilînin bâzı mevaddını tadil için bâzı takrirler verilmiştir. Bu da Encümeni Mahsustadır. Yani Nizamnamei Dahilî Encümenindedir. Bunun senei âtiye gelmeden evvel ruznameye alınarak müzakere edilmesini teklif ediyor. Mesele bundan ibarettir. Bu teklifi kabul edenler el kaldırsın. Reddedilmiştir.

2. — LÂYİHALAR

1. — 30 Nisan 1338 tarihli Emvali Metruke Kanununa tezyilî istenilen kanun lâyihası

REİS — 20 Nisan 1338 tarihli Emvali metrûke Kanununa müzeyyel Heyeti Vekileden mevрут lâyihai kanuniye var. Adliye Encümenine havale ediyoruz.

2. — İzmir ve havalisinde işgal esnasındaki emvali gayrimenkule tasarruf muamelesinin muteberiyetine dair kanun lâyihası

REİS — İzmir ve havalisinde işgal esnasında emvali gayrimenkule tasarruf muamelesinin muteberiyetine dair Heyeti Vekileden mevрут lâyihai kanuniye var. Adliye Encümenine havale ediyoruz.

MALİYE VEKİLİ HASAN FEHMİ B. — Defterhane Encümenine.

3. — Maliye Vekâleti bütçesine tahsisat ilâvesine dair kanun lâyihası.

REİS — Maliye bütçesine tahsisat ilâvesine dair lâyihai kanuniye var. Muvazenei Maliye Encümenine havale ediyoruz.

2. — Karahisarı Sahib Mebusu Ömer Lûtfi Beyin, Mütareke devrinde İstanbul Hükümetince hizmeti muvazzafaya nakledilen mütekaît zâbitan hakkındaki kanun teklifi ile Nigâhbancı, Kızılhancı ve kuvayı İnzibatiyecî zâbitan hakkındaki teklifin ruznameye alınmalarına dair takriri

REİS — Gayrikanuni olarak hizmeti muvazzafaya nakledilen mütekaîdin, Nigâhbancı ve sair zâbitan hakkındaki lâyihaların tesriî müzakeresi hakkında Karahisarı Sahib Mebusu Ömer Lûtfi Beyin takriri vardır.

Riyaseti Celileye

Meclis ruznamesine dâhil olan zirde gösterilen iki kanunun ehemmiyeti fevkalâdesine ve bu kanunların tatbikiyle Hazinei Devletin külli menfaattar olacağına binaen Pazartesi günü bilûmum kavanine tercihan müstaceliyet kararıyla derhal müzakerelerini arz ve teklif eylerim.

28 . XII . 1338

Karahisarı Sahib
Ömer Lûtfi

1. — Gayrikanuni olarak hizmeti muvazzafaya nakledilen zâbitan hakkındaki Kanun

2. — Nigâhbancı, Kızılhancı ve Kuvayı İnzibatiyecî zâbitan ile daveti vataniyeye icabet etmeyenler hakkındaki Kanun

ÖMER LÜTFİ B. (Karahisarı Sahib) — Söz isterim efendim, efendiler; malûmuâliniz kendilerini galip addederek vatanımızı müstemleke haline koymak sevdasına düşen Düveli Mü'telife kendi arzularını yerine getirmeye kalkıştığı zaman Anadolu'da ve Şarki - Trakya'da bulunan ordularımız kütleî vâhîde halinde bulunarak onların bu arzularını yerine getirmemeye ahdetmişlerdi. Fakat o zamanki Feridiye Hükümeti esasen birtakım vatansızların elinde bulunuyordu. Ordunun bu vaziyeti ile kendi hükümetinin inhidama uğrıyacağını hissederek bu orduyu inhilâle uğratmak için bâzı teşebbüsatta bulundular. Arkadaşlar; içimizden bâzı vatansız zâbitler diyeceğim, bundan Kızılhancılar, Nigâhbancılar gibi birtakım cemiyetler yaparak ordunun içerisine zâbitanı saldırdılar. Fakat ordu bu zâbitanı görünce hepsini ayrı ayrı tepeledi. Katiyen ve katibeten tepelediler. Bu sefer tuttular, Hilâfet orduları diyerek Harekâtı Milliyeye karşı koymak üzere bir kuvvet tertibettiler. O kuvvetin başına birtakım zâbitan koydular. Arkadaşlar tekaüdülmüş, hiçbir işe yaramadığından dolayı açığa çıkarılmış olan bu zâbitanı terfi ettirerek ve kendilerine yüksek yüksek maaş vererek bu ordunun başına geçirdiler ve en nihayet bunların neticesi malûmumuzdur.

ALİ RIZA B. (İstanbul) — İstanbul'da on beş bin zâbit varken...

ÖMER LÜTFİ B. (Karahisarı Sahib) — Arkadaşlar şimdi bu vaziyet gözümüzün önünde iken hâlâ bu gibi zâbitan maaş almaktadır. Arkadaşlar bu gibi zâbitan terfi ettirilmıştır. Yine içimizde bulunuyorlar. Hükümetin Maliyesine yazık değil mi? (Doğru sadaları) Zavallı köylülerimizin ensesine vurarak aldığımız bu paraların bir kısmını hâlâ mı bu zâbitana vereceğiz? Arkadaşlar bunun bir an evvel önüne geçelim, rica ederim, İstanbul Mebusu Ali Rıza Beyin teklif ettiği lâ-yihai kanuniye bugün, mümkün olmazsa gelecek içtimain ilk müzakeresinde mevzuubahsolsun. Bu zâbitan divanı harbe verilsin. Onların maaşları kat'edilsin, bunların cezayı sezaraları verilsin; divanı harblerde cezayı sezaralarını görsünler; ordu da müsterih olsun. Yoksa, ordu gayet büyük bir acı içerisinde bulunuyor. Böyle vatansız zâbitanın ordunun içerisinde serbest serbest gezmesinden dolayı zâbitan çok müteessir oluyor.

Dr. ÂBİDİN B. (Lâzistan) — Bizim karşımıza da Düzece'de çıktılar.

HÂFİZ HAMDİ B. (Biga) — Suyu getiren de bir, destiyi kıran da bir olduktan sonra...

ÖMER LÜTFİ B. (Devamla) — Efendiler, seferberlikte hiçbir işe yaramadığından dolayı tekaüde sevk edilen zâbitler o zaman hizmeti muvazzafaya alındılar ve hâlâ hizmeti muvazzafada bulunuyorlar. Bir vakitler tekaüde sevk edilmiş, bilmuhakeme nispeti askeriyesi kat'edilmiş. Fakat Hükümeti Feridiyenin işine yarıyacağından dolayı tekrar hizmete alınmış. Bunlar içimizde bulunuyorlar ve bunları birçok işlerde kullandılar. Tasfiyei rütep dolayısıyla rütbeleri tenzil edilmiş; fakat Feridiye Hükümeti zamanında kendilerinin işlerine yaramak için terfi ettirmişler. Bize karşı, Harekâtı Milliyeye karşı bunları içimize sürmüşler; hâlâ bunlar içimizde bulunuyorlar. Bunlar yetmiyormuş gibi zâbitan arasında Kızılhançereiler, Nigâhbancılar gibi birçok cemiyetler teşkil etmişlerdir. Bunların vatanla alâkaları yoktur. Arkadaşlar vatanla alâkaları olsa idi tabii bunlar bu cemiyetten sarfınazar eylemler ve Harekâtı Milliyeye iştirak ederlerdi. Bunu katiyen ve katibeten yapmamışlardır. Hâlâ bunlar içimizde serbest serbest geziyorlar ve Hazinei Milletten maaş alıyorlar ve geçiniyorlar ve Allah bilir içlerinden bize karşı ne söylüyorlar? Her halde bunların cezayı sezasını vermeli. Bu hususta hazır-

lanmış olan lâ-yihai kanuniyeyi az bir zaman zarfında mevki müzakereye koyalım. Arzu buyurursa Pazartesi gününe. Bunlar cezayı sezaralarını görsünler. Bendenizin teklifim Pazartesi günü bunu müzakere edelim.

REİS — Efendim bu bapta müzakere edilecek mesele yoktur. Mesele verilen takriri ruznameye alarak müzakeresi keyfiyeti; malûmuâliniz olduğu üzere her şeye tercihan müzakere edilmesi lâzımgelen Varidat Kanunu var.

Hiyaneti vataniye mücrimininin bir kısmının affına dair lâ-yihai kanuniyenin tefsirine dair Kanun var.

Ziraat Bankasının memaliki müstahlâsa şubelerinin bütçesi var.

Kanunu Cezanın 203 ncü maddesine müzeyyel teklifi kanuni var. Arzu buyurursanız beşinci olarak... (Tercihan sesleri)

ÖMER LÜTFİ B. (Karahisarı Sahib) — Her şeye tercihan bunu müzakere edelim. Hazinei Maliyeden her gün para veriliyor arkadaşlar.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Buna dair bir şey arz edeceğim.

REİS — Buyurun.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendim Ömer Lütfi Bey biraderimizin buyurduklarına göre Müdafaai Milliye Encümeninden bir mazbata gelmiştir. Mesele kanun yapmak değil. Mesul olması lâzımgelen insanların mevcut bulunduğunu iddia ediyorlar. Nigâhbancı, bilmem Halife ordusuna iltihak edenleri ordunun harimi ismetine soğan hangi eller ise onlar hakkında ceza yapılmalıdır. (Bravo sesleri, alkışlar) Bu telvisatı kimler yaptı ise onlar hakkında sual ve istizah yapılsaydı daha iyi bir şey olurdu.

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Ekseriyeti İstanbul'dadır, binlerce zâbit hâlâ İstanbul'da oturuyor.

HÜSEYİN AVNİ B. (Devamla) — Büyük Millet Meclisi teşekkül ettiği gün Hiyaneti Vataniye Kanununu yaptı. Asar, keser, her şey yapar. Bu kanunu tatbik etmeyenler ve bu gibi kesani ordu içerisine soğanlar, maaş verenler, mesul olurlar. Bunun mesuliyetini tasrih eden bir kanun mevcudolsaydı; müzakeresini tasvib ederdim. Ortada yapılacak bir şey yoktur. Yeniden teklif vâkı olursa Müdafaai Milliye Vekâletinin Hiyaneti Vataniye Kanunundan bihaber olduğunu iddia etmek demektir. Böyle bir kanun mevcut iken bu gibi ceraimi irtikâbeden

her hangi bir kumandan ise onun tecrimi lâzım-gelir. Binaenaleyh zaten meselenin mevcudolmadığına ve esasen ahkâm mevcud olduğuna göre böyle bir teklifi nazarı dikkate almaya lüzum görmüyorum. Her halde Heyeti Celile - Beyefendinin hürmetle dinlediğim ifadati veçhile - orduyu inhilâle sevk eden insanlar hakkında cezasını verir ve bundan Vekiller msuldür. Onlardan sual ve istizah yapar ve meseleyi neticelendiririz. Yoksa başka bir şey yok.

REİS — Efendim mesele gayet basittir. Lûtfi Beyefendinin bir tavrı vardır. Bu teklifin Pazartesi ruznamesine alınmasını teklif ediyorlar. Pazartesi günü müzakeresini kabul edenler lûtfen ellerini kaldırsın. Reddedilmiştir.

6. — MUHTELİF EVRAK

1. — *Anavatana merbutiyetlerine dair Hahambaşı Kaymakamı Becerano Efendi ile memleketin sair yerlerindeki Musevilerden mevрут telgraflar*

REİS — Ana vatana merbutiyetleri hakkında Hahambaşı Kaymakamı ile sair mahaller Musevilerinden mevрут telgraflar vardır, münasip görürseniz cevaplarını yazarız.

3. — *Sivas Mebusu Rasim Beyin, Şair Abdülhak Hâmid Bey hakkında temenni tavrı*

REİS — Sivas Mebusu Rasim Beyin, Şair Abdülhak Hâmid Bey hakkında bir temenni tavrı vardır. Bunu da Maarif Vekâletine gönderiyoruz.

4. — *Gazianteb Mebusu Yasin Beyin, seyahat vesikalarına dair tavrı*

REİS — Gazianteb Mebusu Yasin Beyin, seyahat vesikalarına dair temenni tavrı var. Dahiliye Vekâletine gönderiyoruz.

REİS — Şimdi, malûmuâliniz memaliki müstahlasadaki memurin hakkında Heyeti Vekile meyânında bir ihtilâf vâkı olmuştu ve Heyeti Celileniz Divanı Riyasetin teklifi veçhile her encümenlece intihabedilecek birer âza ile bir encümen teşkil ederek bu meselenin intaei kararlaştırılmıştı. Halbuki yedi encümenenden âzalar intihab edildi, diğer encümenlerden henüz intihab edilmedi. Müsaade buyurursanız intihabı icra etmeyen encümenler intihabını yaparlar...

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Zaten memurin ve mütekaiddinin terfihi hakkında bir Encümeni Mahsus var zannederim, oraya havalesi tensib edilmişti. Bu işte bir yanlışlık vardır.

REİS — Hayır hayır efendim, Divanı Riyaset geçen celselerde arz etmişti. Yedi encümen birer âza intihabetti. Bâzi encümenler âzasını intihab etmemişlerdir. Bir an evvel âzalarını intihabetsinler ve bu işi de bir an evvel intacedelim.

CEMİL B. (Kütahya) — Bu mesele çok mühimdir. Ve mağdur pek çok memurin vardır. Bunun bir an evvel müzakeresi için encümenlerden intihabın icrası lâzımdır.

REİS — Efendim müzakere edilecek bir şey yoktur. Birkaç celse evvel bu karar tebliğ edildi. Yalnız bâzi encümenler henüz intihabını yapmamıştır. Yapmasını temenni ediyoruz.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Efendim iki Encümeni Mahsus oluyor, esasen bir encümen vardır.

HAKKI HAMİ B. (Sinob) — Encümenlerin niçin intihab edilmediği anlaşılırsa bittabi mesele anlaşılır. Yoksa bu halde bendeniz zannediyorum ki encümenler intihabını yapmıyacaktırlar. Çünkü toplanamıyorlar. Bendeniz Kanunu Esasi Encümenindeyim. Makamı Riyasete de müracaat ettim. Maatteessüf toplamaya muvafak olamadım; böyle bir temenni ile bunun mümkün olacağını zannedemem, bendeniz istirham ediyorum, Divanı Riyaset encümenlerin içtimai için lâzım gelen esbaba tevessül etsin.

REİS — Efendim bu bapta Heyeti Celileniz bir karar verdi, ona göre bir şey yapılır. Başka türlü bir şey yoktur.

ZAMİR B. (Adana) — Encümenler icrayı faalliyet edemiyor. Çünkü arkadaşlar encümenlerin oturacak odası yoktur. Buna bir çare bulalım.

REİS — Efendim ruznameye geçiyoruz.

7. — BEYANAT

1. — *İktisat Vekili Mahmud Esad Beyin memaliki müstahlasa ahvali iktisadiyesine ve sair meşhudatına dair beyanatı*

İKTİSAT VEKİLİ MAHMUD ESAD B. (İzmir) — Muhterem efendiler, gerek ahiren verilen izahat hakkındaki tavrı mucibince Elviye müstahlasadaki tetkikatıma ve gerekse burada bulunmadığım zaman rüfekayı muhte-

remeden verilen sual takrirlerine dair cevap vermek isterim. Efendiler, Garbi - Anadolu memaliki müstahlasamızda..

SALİH Ef. (Erzurum) — Sual takrirleri kimlerindir? Sahipleri olmazsa sual takrirlerine cevapbolmaz, sahiplerini anhyalım.

İKTİSAT VEKİLİ MAHMUD ESAD B. (Devamla) — Arz edeceğim.

REİS — Bâzı rüfeka tarafından gösterilen arzu üzerine İktisat Vekili Beyefendinin Pazartesi günü izahat vermesi Çarşamba günü takarrür etmişti. Birçok sual takrirleri de vardır. Ona da cevap verecektir.

İKTİSAT VEKİLİ MAHMUD ESAD B. (Devamla) — Efendim arzu buyurulursa sual takrirlerinin cevabını Perşembe günü vereyim. (Devam devam sesleri) Efendiler, Garbi - Anadolu memaliki müstahlasamızda iki aya yakın devam eden seyyahatimde yeniden İstiklâllerine kavuşan gözleri sevinç yaşlariyle dolu kardeşlerimizle ve bilhassa muhtelif iktisadi sınıflara mensup tüccar, şanatkâr, çiftçi, amele kardeşlerimizle yakından temasta bulundum; onların ihtiyaçlarını dinledim, vaziyetlerini gördüm ve taleplerini kabili infaz ve salâhiyetim dâhilinde olanlarını derhal infaz ettirdim. Kanunen salâhiyetim haricinde olanlarını beraber yanımda getirdim, hattâ kanun halinde Meclisi Âlinize, kısmen de Heyeti Vekileye arz edeceğim.

Muhterem efendiler; Ankara'dan çıktıktan ve Polath'yı geçtikten sonra Eskişehir, Karahisar, Manisa, İzmir ve Aydın livaları dâhil olmak üzere daha dün en mesut ve en bahtiyar olan bu memleketlerimizde şimdi bir yangın harabesinden, bir alay yetimlerden, dullardan, çocuklarının nerede gömülüp kaldığını bilmiyen akbaşlı ihtiyarlardan başka kimseye tesadüf edemedim. Bütün köylerimiz, en güzel şehirlerimiz düşman elinde yanmış, yakılmış bugün harabegar bir hale getirilmiştir. Dün en güzel yerlerde oturan kardeşlerimiz bugün izbeler içerisinde sürünecek bir haldedir. Kimi babalarını kaybetmiş, kimi analarını kaybetmiş, kimisi çocuklarını kaybetmiş; fakat büyük bir ümit ve itimatla evvelâ Allah'a ve sonra Heyeti Celilenize güvenerek âtiyi beklemektedirler. Geçtiğim ve dolaştığım yerlerde hemen hep bu sözü dinledim, her şeyi kaybettik. Fakat

hürriyet ve istiklâlimize nail olduk, evvelâ ümidimiz Allah'tan ve sonra Büyük Millet Meclisindedir diye Aydın'da Köşk istasyonundan geçerken bir ihtiyar bağınyordu.

SALİH Ef. (Erzurum) — Vilâyatı Şarkıye-yi de gezersiniz inşallah...

MAHMUD ESAD B. (Devamla) — İnşallah efendim.

Efendiler. Çiftçilerimize, tüccarlarımıza ve amelelerimize âzami surette olan zararları ve her suretle âzami denecek derecede vücuda gelen tahribatı burada rakamla ifade edebilmek mümkün değildir. Tesbitine devam edilmektedir. Milyonlara bâliğ olan bu zararı bir, iki ay zarfında tesbit etmeye imkân yoktur. Memurini aidesi tesbit etmektedir.

Yalnız gözünüzün önünde çizdiğim şu haritada yanmadık şehir ve kasaba kalmamıştır denebilir. Harmanlar ihrak edilmiş; amelelerimiz cebren işletilmiş, şirketler kapatılmış, fabrikalarımız söndürülmüş hulâsa, ırza, cana, mala, her hususa taarruz edilmiştir. Kemaleddin Sâmî Paşa anlatıyorlardı. Manisa'ya vâsıl olduklarında dağlardan çıplak olarak kadınlar, genç kızlar kendisine iltica ediyorlarmış. Bunlar düşmanın tecavüzünden, ırzlarını, namuslarını, canlarını, kurtarmak için dağlara iltica etmişler. Hulâsa efendiler; zarar çok büyüktür ve tazmini lâzımgelen zararlardandır. Gerek Heyeti Celileleri ve gerek Heyeti Celilelerinin vekili olan Hükümet ciddî tedabir ittihaz etmek şartıyla bu zararların mehmaemken telâfisine doğru yürüyebilir, yoksa vaziyet pek mühlik denebilir.

Efendiler, Yunanlıların üç seneyi mütecevaz devam eden istilâları zamanında dünyanın en medenî milletlerinden biri olan, bize medeniyet getirmek için gelen ve gönderilen Yunan ordusu çekilip giderken bize bir vahşet sahası, yangın sahası, bırakarak gitmiştir. Ve tarihe kanlı bir iz terk ederek çekilip gitmiştir. Binaenaleyh Türkiye Büyük Millet Meclisi orduları, Yunan istilâsından yalnız memleketimizi kurtarmış değil, beşeriyet tarihinin içinde kanlı bir leke olan bir vaziyeti mübarek elleriyle silmişlerdir, şu halde ordularımız yalnız Türk memleketine değil, insanlık tarihine de hizmet etmişlerdir, denebilir. Efendiler! Yeni idaremiz üç aylık zaman zarfında henüz tamamen teessüs etmiş bir vaziyettedir denemez. Fakat kemali faaliyetle çalışıyor ve teessüs ediyor. Ufak bir mukayese yapmak

isterim. Yunanlıların üç seneyi müteceviz bir zamandan beri idare namına vücuda getirebildikleri yalnız zulüm ve vahşet olabilmıştır. Tagallüp ve tahakküm olmuştur. İdaresizlikle ve medeniyetsizlikle itham edilen Türkler üç aya vâsıl olmadan Yunanlıların belki yirmi senede yapamayacakları bir idareyi tesise muvaffak olmuşlardır.

Efendiler! Bundan sonra vaziyeti iktisadiyemizi de arz etmek isterim. Vaziyeti iktisadiyemizi üç noktadan tetkik edebiliriz. Yunan işgalinden evvel, Yunan işgali zarfında, Yunan işgalinden sonra. Efendiler; cümle bilirsiniz ki Yunan işgalinden evvel memleketimizin serveti tabiiyesi sâyi ve istihsali Türkler ve İslâmlar tarafından temsil ediliyordu. Memleketin serveti umumiyesinin hemen kısmı küllisi Türkler elindeydi. Yalnız cenebilerle gayrimüslimler nakdî sermayeyi temsil ediyorlardı. Gayrimüslimlere nakdî sermayenin mümessili de denemez. Onlar doğrudan doğruya Avrupa'nın nakdî sermayesinin köprülüğü vazifesini ifa eden insanlar idiler.

İkinci devrede efendiler; işgal zamanında yine memleketin serveti sabitesi, menabii tabiiyesi, sâyi ve istihsali Türkler tarafından temsil ediliyordu. Fakat Yunan işgalinin zulüm ve tahakkümü, Türk müstahsıllarını ve Türk sâyi erbabını meflûç bir hale getirmiştir. Fakat ortada büyük bir hakikat tezahür etmişti. Türk olan sâyi ve istihsal erbabı meflûç bir hale getirilince, memlekette hareketi iktisadiye ve faaliyeti iktisadiye durmuştur. Binaenaleyh memleketin hukukan ve tarihen, siyaseten sahibi Türkler olduğu gibi iktisaden de bu memleketin hakiki sahipleri olduklarını göstermişlerdir. İstilâ zamanında hareketi iktisadiye kâmilan durmuş bir vaziyette idi. Yalnız cenebi sermayesi ve onun köprüsü olan gayrimüslimler çalışıyorlardı. Fakat müstahsil ve sâyi erbabı meflûç bir hale geldiğinden lâyıkıyla istifade edemiyordu. Efendiler, bugünkü vaziyette yine Türkler sâyin, istihsalin ve serveti sabitenin sahipleridir. Binaenaleyh memleketin hakiki sahipleri de onlardır. Ancak cenebi sermayesinin köprüsü olan gayrimüslimler memleketi terk edip gitmişlerdir. Memleketimizin o muzir köprüsü kendi kendisini berhava etmiş demektir. Tanzimattan beri memleketimizde mümtaz ve Türke karşı gayrimüsavî surette çalışmak isti-

yen cenebi sermayesi de bugün durgun bir vaziyettedir. Yalnız İzmir'de bulunduğum zaman bâzı cenebi müessesat maliyesi ile temasta bulundum ve ufak - tefek faaliyette de bulduklarını gördüm. Harbden sonraki vaziyet budur. Efendiler denebilir ki; sâyi ve istihsalin mümessilleri bizler oldukça ve memleketin serveti tabiiye ve sabitesi bizde buldukça bizim için eksik olan cihet faaliyeti iktisadiyemizi tamamen vücuda getirmek için nakdî sermayedir. Bunun için de bendeniz büyük bir tehlike görmüyorum. Efendiler, şimdiye kadar memleketimizde çalışan cenebi sermayesi bizim için müfit bir sermaye değildi. Çünkü Türkiye'yi bir asırdan beri Avrupa'nın bir esirler ülkesi haline getirmek için mevzu bir sermaye idi. Gayrimüslimlere gelince: Esasen sermayeyi temsil etmiyorlardı, yalnız mütevassıtlık vazifesini yapıyorlardı. Bugün onlar ortadan kalkmış olmakla beraber doğrudan doğruya Avrupa sermayesi; Türk'ün sermayesi ile, Türk sâyi erbabı ile serveti tabiiye ve sabiteye malik olan Türklerle doğrudan doğruya temasa gelmek mecburiyetindedir. Avrupa sermayesi ne kadar çok olursa olsun memleketimizin menabii tabiiye ve serveti tabiiyesinden ve Türk müstahsılının sâyiinden hiçbir vakit müstağni kalabilecek bir halde değildir. Efendiler, esasen dolaştığım yerlerde temas ettiğim tüccar ve şirketlerden anladım ki, Avrupahlılar doğrudan doğruya müracaata başlamıştır. Bursa'da bir iki şirketle görüştüm ki, bu da zaruridir. Efendiler Türkiye'miz zengindir. Avrupa'nın muhtacolduğu pekçok şeyleri ihtiva etmektedir. Ortadaki köprüyü gayrimüslimler kendileri kırmakla Türkler için Avrupa ile doğrudan doğruya temasa gelmek de mümkün olacaktır. Ancak memleketimizin iktisadiyatı, Avrupa sermayesinin Tanzimattan beri çalıştığı ve takibettiği gaye ile çalışmasına ve yaşamasına ve kazanmasına, yaşamak isteyen Türkiye iktisadiyatı, müsaade edemez.

Efendiler; biz Türkler, tarihin hiçbir safhasında, kendimizi diğer milletlerden geri teltâkki etmiyoruz. Binaenaleyh hakkımızda tatbik edilecek muamelenin, tarih içinde geçen ve şimdi yaşayan hükümetlerden geri olmasını hiçbir vakit kabul edemeyiz ve bunu bilhassa sermayenin sureti istimali noktasından katıyen kabul edemeyiz. Avrupa sermayesi diğer müte-

meddin milletler hakkında tatbik edilen muameleyi yaptıkça kabul edilebilir ve her türlü teshilâta nail olabilir; ancak biraz evvel arz ettiğim gibi, tarihin hiçbir safhasında kendisini diğer milletlerden geri görmiyen gayrimaddi şartlar dâhilinde memleketimize girmek istediği takdirde, millî iktisadiyatımız noktai nazarından Türk milleti ve Heyeti Celileleri buna hiçbir suretle müsamaha edemez. Büyük Millet Meclisinin kanun ve nizamata tâbi olmak şartıyla ecnebilerin; hattâ sermayelerinin bizimle teşriki mesai edebileceklerine dair tamimlerimiz de vardır. Fakat bu şerait haricinde Tanzimattan beri takibettikleri gayeyi takibetmekte devam ederlerse kendilerine müsaade edemeyiz. Denebilir ki, Tanzimattan bugüne kadar Avrupa sermayesine karşı Hükümetimizin vazifesi yalnız jandarmalık yapmaktan ve sermayesinin hukukunu muhafaza etmekten ibaret kaldı ve memleketin hakiki ve ivaz sahibi olan Türk, ondan çok geri şartlar dâhilinde kendi memleketinde, kendi anavatanında yaşadı. Bugün istediğimiz; hiç olmazsa Türk'ün vaziyetine göre bir vaziyet alması ve ondan fazla Avrupa sermayesinin naili hukuk olmamasıdır.

Efendiler. Vilâyatı müstâlâsamızın vaziyeti iktisadiyesi için bundan başka ittihaz ettiğimiz ve âcilen ittihaz etmek istediğimiz tedbirler hakkında, bir nebze bahsetmek isterim. Efendiler, gerek memaliki müstahlâsamızda ve gerek Türkiyemizin sair aksamında denebilir ki, iktisadi meseleler istihsal meselesidir. Ne yapıp yapıp istihsalimizi tezyidetmek mecburiyetindeyiz. Esas itibariyle iktisadiyatımız bir noktada toplanabilir. İstihsali tezyidetmezsek, ithalât ile ihracat arasında bir tevezün vücuda getirmek imkânı olmayacağı gibi, memleketimiz de kendi kendine iktifa edebilmek imkânı olmayacaktır. Bu suretle ithalâtımız ile ihracatımız arasındaki tevezün hâsıl olmadıkça mütemadiyen Avrupa'dan ithalât yapacağız ve mütemadiyen harice karşı borçlu kalacak bir tarzda devam edip gideceğiz. Binaenaleyh İktisat Vekâletinin her şeyden evvel nazarı itibara aldığı ve kısmen ittihaz ettiği tedbirler istihsal meselesidir. Bu meyanda ehemmiyeti bilhassa nakdî sermayeye vermekteyiz. Bunun için bilhassa Ziraat bankalarının otuz seneden beri elimizde mevcut olan bu müessesenin sü-

ratle vücuda gelmesi icabeder. Ziraat bankalarının elimizde mevcut otuz iki senelik istatistik ve hesabatına göre memleketimizde yaptığı hizmetler inkâr edilecek bir mesele değildir. Ziraat bankaları otuz sene zarfında yalnız küçük çiftçilere on milyon lira ikrazatta bulunmuş, büyük çiftçilere beş milyon lira para vermiştir. Fakat malûmunuz olan hâdisatı iktisadiye ve maliye mütemadiyen Ziraat bankalarının faaliyetine devam edebilmesine mâni olmuştur. Ziraat Bankasının Hükümetten dokuz seneden beri dokuz milyon altı bin lira alacağı vardır.

TAHSİN B. (Aydın) — Altın olarak mı?

İKTİSAT VEKİLİ MAHMUD ESAD B. (İzmir) — Kısmen altın ve kısmen evrakı nakdiye, bu paranın tamamen değilse bile bir miktarını, hiç olmazsa iki milyon lirasının Ziraat Bankasına süratle verilmesi lüzumu derkârdır. Aksi takdirde Ziraat bankaları memlekete lâzım olduğu derecede ve memleketin muhtacolduğu nakdî sermayesini temine muktedir olamayacaktır. Memleketimizin birçok yerlerinde filhakika Ziraat bankaları faaliyettedir. Bütün faaliyet bir noktada hulâsa edilebilir. O da; nakli nukut muamelesini yapmaktan ibarettir. Binaenaleyh efendiler Heyeti Celilenize arz ettiğim Ziraat Bankası bütçesinin diğer hususata tercihan müzakere edilmesini istirham ederim. Üç yüz bin çiftçi ümidini bilhassa Meclisi Âlinize dikmiş, ellerini açarak imdat bekliyor. Buna ancak elimizdeki mevcut müessese ile gidebiliriz. Ziraat Bankasının yardımıyla çiftçilerimiz faaliyete gelmekle beraber memleketimizin muhtacolduğu nakdî sermayeyi de artıracaktır efendiler, bu meyandaki ittihazı lâzımgelen tedabiri âcileden birisi de ittihaz etmekte bulunduğumuz tedbirdir. Çiftçilerimizi her şeyden evvel düşündük. Malûmuâliniz memleketimiz çiftçilikle geçindiği için en mühim işimizi çiftçilik teşkil ediyor. Bunlara yardımcı olmayı düşündük, İktisat Vekâletiyle Muaveneti İçtimaiye Vekâleti iki buçuk milyon lira tahsis etmiştir ve havaleleri tamamen verilmiştir ve temin edebilirim ki efendiler bu havaleler tamamen mahallerine sarf edilmektedir. Bâzı mahallerde esbap ve mevania binaen mahalline verilmesi mümkün olamıyor. Fakat sarfı sayanı memnuniyet bir derecededir. Hattâ Kütahya Mutasar-

rıflığından bundan iki gün evvel aldığımız tel-grafta halkın Türkiye Büyük Millet Meclisine ve Hükümetine dua etmekte olduğunu bildiri-yordu. Kütahya, tevziatı tamamen bitirmiştir. Diğer livalarımıza peyderpey verilmektedir. Bu itibarla gelecek sene memleketimizin istihsalâtından emin olabiliriz. Memleketimiz çiftçilik itibarıyla kendi kendisini idare edebilecek ve yaşatabilecek bir kabiliyettir. Yalnız efendiler arzu ediyoruz ki, yardımın âzami derecesini yapalım ve ufak ufak yardımlarla iktifa et-miyelim. Bir taraftan da alât ve edevatı ziraiye tevzi edilmektedir. Bendeniz İzmir'de iken gözü-mün önünde tevzi ettirdim ve lâzımgelen yerle-re gönderdim. Fakat bunlar kâfi değildir efendiler.

Memleketin çiftçiliğini ve iktisadiyatını te-min edenler yalnız bu muhtacin değildir. Bun-ların içinde hal ve vakitleri yerinde olanlar, tar-laları, bağları, bahçeleri yerinde bulunan fakat nakdî sermayeden mahrum oldukları için lâ-zımgelen faaliyete gelemeyecekler de vardır. Zi-raat bankaları bu hususta büyük yardımda bu-lunacaktır. Onun için her şeyden evvel bu büt-çenin müzakere ve intacedilmesini ve mevkii fiile konulmasını bilhassa rica ederim.

Efendiler memleketimizdeki meselei iktisadi-yenin en mühim kısmının bilhassa istihsal mese-lesi olduğunu arz etmiştim. İstihsalât, hâdisatı siyasiye dolayısıyla eskisine nispeten bazan düş-müş, bazan yükselmiştir. Fakat her hususta kendi kendimizi müstağni kılabilecek bir halde de-ğildir. Birçok tedbirlere ve bu meyanda bilhas-sa sermaye tedbirine ihtiyaç vardır.

Saniyen efendiler memleketimiz çok zengin ve çok büyüktür ve bu, çok zengin olan memle-kette nüfus kâfi derecede değildir. Nüfus açık-lığını mutlaka mutlaka makina ile telâfi etmek mecburiyetindeyiz. Alât ve edevatı ziraiyemizi ve sair lâzım olan makinalarımızı bir an evvel tedarik ederek memleketimizi ancak bu suret-le istifade ettirebiliriz. Menabii tabiiye ve tabii servetten istifade etmeyi düşündük. Bunun için de buraya (Çester) le beraber gelen Mösyo (Kenedi) ile müzakerede bulunuyoruz. Nihayet Mart içinde büyük miktarda alât ve edevatı zi-raiye getirebilecektir. Esasen Ziraat Bankası-nın da buna dair bir kararı vardır. Fakat Zira-at Bankası vasıtasıyla gelmeyecek, tabii Singer makinaları tarzında, memaliki Türkiye'de birta-

kım şubeler açacak, alât ve edevatı ziraiyeyi ora-larda satacak, târifeler de İktisat Vekâleti tara-fından yapılacak, atelyeler açacak ve bu atelye-lerde Türk gençleri makinacılığa ve alât ve ede-vatı ziraiyeyi tamire alıştıracaktır.

Her şeyden evvel memleketimizde âcil bir tarzda yapılması lâzımgelen tedbirler bundan ibarettir.

Sonra iki projemiz de hazır. Biri Sanayi Bankası, diğeri de Ticaret Bankasıdır. Birisi Meclisi Âlinizde bulunuyor, köy bankalarıdır. Müzakeresi zamanında Heyeti Celilenizde bitta-bi tetkik ve münakaşa edilecektir. O zaman noktai nazarımı arz ederim. Ancak bu bankala-rın Heyeti Celilenizde tasdikinden evvel yapıl-ması lâzımgelen, Ziraat Bankası meselesi oldu-ğunu tekrar arz etmek isterim. Bundan başka mem-leketimizin istihsalâtını artırmak ve kendi kendi-ne kifayet edebilecek bir hale getirmek için ida-ri, siyasi ve iktisadi birtakım tedbirlerin de it-tihazı lâzımdır. Cümledenize malûm olan, gerek idari ve gerek malî birtakım mevani, memlekette hareketi iktisadiyenin inkişaf etmesine müsaade edememektedir. Bittabi bunlar da ahvali fevka-lâdenin zuhurundan hâdis olmuştur. Bunlar ge-çecektir ve bu suretle ümidediyorum ki, memle-ketimizin iktisadı için lâzım gelen geniş ve mü-reffeh sahayı hazırlıyabilmış olacağız. Gümrük meselelerine bu bapta dikkat, itina etmek lâzım-dır.

Zonguldak kömür ihracatı hakkında Heyeti Celilenize bir lâyihai kanuniye teklif ettim. Ma-lûmuâliniz bu kömürlerden İhracat Resmi almı-yor. Yaptığımız otuz senelik istatistiklere göre kömürün düşmesine saiklerden biri de İhracat Resmi olmuştur. Bu kanunun ilgası lâzımdır. Bu yüzden madencilerimiz İstanbul'a bile gönde-remiyorlar (O kanunun ilgası kabul edildi ses-leri) bendeniz bilmiyorum. Burada bulunmadım.

Alâtı ziraiye hakkında da tekâlif kanuniyele-rimiz vardı. Bunlar da encümenindedir. Sonra oto-mobiller hakkında bir teklifi kanunimiz vardı. Memleketimizin istihsalâtında en mühim âmil olan bilhassa vesaiti nakliye olacaktır. Şimendi-ferler yapılınca kadar memleket bundan çok istifade edecektir. Bunun hakkında da Heyeti Celilenize bir lâyihai kanuniye teklif ettim. İkti-sat Encümenindedir. Müzakere edilmediğini zan-nediyorum. Bunun bir an evvel Meclisi Âlide tet-kiki ile kabulünü rica ederim.

Efendiler, istihsalâtımızı bir taraftan bugüne kadar göz önünde bulundurmakta iken diğer taraftan da müessesatı ilmiyemizi ihmal etmemekteyiz. Bunların kısmı mühimmi bütçenin kabûl ettiği yerlerde açılmıştır. Yalnız Erzincan'la Adana'daki henüz açılmamıştır. Bunlar da açılmak üzere dir.

Vebayı Bakari hakkında da bir nebze malûmat arz etmek isterim.

Efendiler, Orta - Anadolu'da vebayı bakari yok denebilecek bir hale gelmiştir. Filvaki bâzı köylerde vebayı bakarinin tek tük görüldüğü oluyor. Fakat efendiler; şu ciheti de arz etmek isterim ki, kırk seneden beri memleketimizde vebayı bakari eksik olmamıştır. Şunu da malûmatınıza ilâve edeyim.

Elviyei müstahsalamızda maalesef vebayı bakari başlamıştır ve buna Yunan ordusu sebeb olmuştur. (Hayır sesleri) Çanakkale'de bilhassa vebayı bakari pek şiddetle hükümferma olmaktadır. Bu da harekâtı askeriye den mûmbaistir ve Yunan ordusu saik olmuştur. Binaenaleyh onun hakkında da lâzımgelen tedabiri ittihaz ettik ve icabeden serumu gönderdik. Baytarlarımızın birçoğu silâh altında idi. Müracaatimizden sonra otuz baytar henüz terhis edildi. Onları da o muntakalara tâyin ettik. Ümid ederim ki, efendiler vebayı bakarinin Orta - Anadolu'da imhasına nasıl muvaffak olduksa vilâyatı müstahsalamızda, memleketin diğer aksamında da kariben muvaffak olacağız. Buna pek ziyade ehemmiyet vermekteyiz.

Vesaiti nakliyenin mefkudolduğu bir memlekette bütün hizmetlerin öküzüün sırtına düşmekte olduğu malûmdur ve köylü için pek kıymetli bir vasıttır. Orta - Anadolu'da vebayı bakari hakkında daha ziyade malûmat arzu eden arkadaşlarımız İktisat Vekâletine müracaat edebilirler ve malûmat alırlar. Mamafih bütün memleketlerin mebusları buradadır. Evvelkine nispetle mütalâalarını söyleyebilirler. Ancak efendiler, memleketimizdeki vebayı bakariyi tamamen imha edebilmek için gerek teşkilâtı hâziramız ve gerekse bütçemiz buna müsait değildir. Bunu esaslı bir teşkilâta ve mühim bir bütçeye raptetmek lâzımdır.

1339 senesi için hazırlamakta olduğumuz bütçeyi takdim edeceğim. İşte efendiler mâruzatım bundan ibarettir. Şimdi de suallere cevap vereceğim.

SALİH Ef. (Erzurum) — Sual sahipleri kimdir?

İKTİSAT VEKİLİ MAHMUD ESAD B. (Devamla) — Efendiler vaziyeti iktisadiyemiz hulâsaten denebilir ki, iyidir ve ittihaz edilecek tedabir sayesinde daha iyi olacaktır. İktisadımız itibariyle âtiye ümit ve itimatla bakabiliriz. Diğer sual takrirleri de vardır. Müsaade ederse niz onları da izah edeyim.

REİS — Efendim, Vekil Beyin verdiği izahat hakkında sual soracak arkadaşlara Vekil Bey cevap vereceklerdir.

MEHMED B. (Biga) — Ziraatte istihsalât denince, yalnız mahsulâtın meydana getirilmesi temini maksada kâfi değildir. Onun başka yerlere sevk de icabeder. Halbuki livamızda istihsal edilen mahsulât, harice sevk ettirilmiyor. Bu, kimin emriyle oluyor? Sonra İngilizler hariçten ithalâtı da kâmil menetmişlerdir.

İKTİSAT VEKİLİ MAHMUD ESAD B. — Anlıyamadım efendim; kimler menetmiştir ve nerede menetmiştir?

MEHMED B. (Biga) — Kalaisultaniye sancağı dâhilindeki mahsulât, harice çıkartılmadığı gibi; İngilizler, ithalâta da mâni olmuşlardır. Bunlar hakkında ne gibi muamele yapılmıştır?

İKTİSAT VEKİLİ MAHMUD ESAD B. — Efendim bu mesele hakkında, yani ithalâtın ve ihracatın menedildiği hakkında İktisat Vekâletine bir müracaat yoktur. Belki fevkalâde ahval hasebiyle, ordunun ihtiyacı için bâzı yerlerde zahire alınmaktadır ve yolda gelirken de buna dair pek çok şikâyet dinledim ve merciine de müracaat ettim. Malûmatım bundan ibarettir.

MEHMED B. (Biga) — Livamız dâhiline teşrif buyuruldu mu ve ihtiyacı tetkik buyuruldu mu? Hiç bundan bahs olunmuyor. Eğer livamızın ihtiyacı görülmüş olsaydı ilâci da bulunurdu. Halbuki maalesef malûmatımız yoktur.

MAHMUD ESAD B. (Devamla) — Efendim iki aya yakın bir seyahat yaptım ve bu müddet zarfında on livayı gezdim ve seyahatim müddeti iki aya yaklaşınca avdet etmek mecburiyetinde kaldım. Çanakkale livasıyla Kütahya'nın bir kısmını göremedim. Vaktim müsaade etseydi de daha dolaşmak mümkün olsaydı orayı da dolaşırdım.

OSMAN KADRİ B. (Muş) — Efendim beyanatı âlilerinin umumi olması lâzımgelir. Binaen-

aleyh beyanatınıza vilâyatı Şarkıye de dâhil midir?

MAHMUD ESAD B. — Dâhildir efendim.

OSMAN KADRİ B. (Devamla) — Beyanatınız arasında ecnebi sermayelerinden de bahis buyurdunuz. Fakat bu sermayelerin iktisadiyatımızın hangi kısmında işletilmesine taraftarız? Bu hususta müspet bir programınız var mıdır ve ne suretle muamele olunacaktır?

MAHMUD ESAD B. (Devamla) — Biraz evvel de arz ettiğim gibi ecnebi sermayeler; memleketimizin, Büyük Millet Meclisinin kanun ve nizamlarına tâbi olmak ve Türkiye tebaasından daha fazla ve daha müsait şerait dâhilinde çalışmaktan sarfinazar etmek şartlarıyla; memleketimizde her türlü teshilâta mâruz olabilişleri ve isteriz ki, Türk sermayesi, Türk sâ-y ve istihsali ecnebi sermayesiyle karşılaşsın. Fakat kapitülâsyon gibi birtakım şartlarla değil...

Hattâ mütemeddin memleketlerde ecnebi sermayesinin, yerli sermayesi kadar hakkı ve imtiyazı yoktur. Biz o derecesini istemiyoruz. Biz diyoruz ki : Ecnebi sermayeler, kanunlarımız mucibince ve memleketimizdeki yerli ahalinin sermayesinden daha ziyade naili hak olmamak şartıyla, her türlü teshilâtı görebilir.

Binaenaleyh, ecnebi sermayesi her hususta memleketimizde çalışabilir. Şirketler de girebilir. İmtiyazlar da girebilir, her hususta iştirak eyleyebilir. Fakat Türkiye Büyük Millet Meclisinin kanun ve nizamlarına tâbi olmak şartıyla.

OSMAN KADRİ B. (Muş) — Demin de arz ettiğim gibi, beyanatı âlileri umumi olmak itibarıyla, onun dairei şumulüne vilâyatı Şarkıye de dâhil midir?

MAHMUD ESAD B. (Devamla) — Evet, vilâyatı Şarkıye de dâhildir, bütün Türkiye dâhildir.

İSMAİL ŞÜKRÜ Ef. (Karahisarı Sahib) — Vekil Bey buyurdular ki : Tohumluğa mütaallik mevad; şayanı memnuiyet bir derecede tevzi olunmaya başladı ve olunuyor. Halbuki Bolvadinlilere hiçbir tohumluk verilmemiştir. Bu bir, ikincisi ne yapıp yapıp istihsalât tezyidedilmek lâzımdır buyurdu, fakat buna karşı çare olarak, yalnız Ziraat Bankasının Hazineden matlubu olan paradan iki milyon lirasının sürati mümkünine ile iadesi lâzımdır, mütalâasını zikreylediler ve üç yüz bin çiftçi elini açmış, Ziraat Ban-

kasına bakıyor, dediler, demek ki, ihtiyacı olan, üç yüz bin çiftçiden ibarettir.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Fakat vilâyatı müstahlasada...

İSMAİL ŞÜKRÜ Ef. (Devamla) — Evet memaliki müstahlasada üç yüz bin çiftçiye ekalli on lira verilmek lâzımgelirse üç milyon lira verilmesi icabeder. Muhterem Vekil Beyefendi Hazretleri para istemesini bilmiyorlar. Bankanın Hazinedeki matlubunun tamamını istemek lâzımdır. Mademki, bu kadar çok paraya ihtiyaç var, neden böyle az istiyorlar?

İKTİSAT VEKİLİ MAHMUD ESAD B. — Efendim, cevaplarımı vereyim : Bolvadin tohumluk almamış, buyurdular. Bendeniz dedim ki, ayrılan iki buçuk milyon lira sarf edilmektedir. Tamamen sarf edildi, demedim. Bu meyanda Bolvadin de almamış olabilir. Bendeniz gelirken bâzı köylüler önüme çıktılar ve köylerine tohumluk verilmediğinden bahsettiler; mahallinden niçin verilmediğini sordum; tohumluğa o kadar muhtaç değillermiş. Onlardan daha ziyade muhtacolan mahaller varmış, onlara veriliyormuş.

Ancak, efendiler, geçen senelerdeki tevziata nispetle bu seneki tevziat - Bizzat gördüm - çok iyidir ve çok yolundadır, denebilir.

Tevziat hususunda, mahallî Âşar ambarlarına vaziyed edilmiştir ve tevziat oradan yapılmaktadır. Yoksa bu hususta vilâyetten vilâyete, havaleden havaleye tarzında muamele yapılmamaktadır. Mamafih, bâzı esbap ve mevani karşısında bazan tevziat duruyor, o da zaruridir. Ordunun ihtiyacı vardır. Tevziattan oraya ayrılıyor, çiftçiye de ayrılıyor. Bu meyanda Bolvadin'e de verilmemiş olabilir. Fakat bu bapta resmî bir malûmatım yoktur. Fakat, heyeti umumiyesi itibarıyla tohumluk çok dağılmıştır ve dağılıyor.

Ziraat Bankasının Hazinedeki matlubatı meselesine gelince : Efendi Hazretlerinin buyurdıkları gibi, ben de, dokuz milyon altı yüz bin liranın, hepsini istemesini bilirdim ve bunu istemek güç bir şey de değildir. Fakat ben olacak bir şey istiyorum. Olmıyacak şeyler arkasından koşmuyorum. Ortada emvali metruke namı altında çok sermaye vardır; bundan iki milyon lirası Ziraat Bankasının alacağına mahsubedilebilir ve bu miktar, çiftçilerimizin yarısını tamamen kapamasa bile, az - çok tedavi etmiş olur. Efendiler bir yarayı birden kapamak mümkün olmazsa artık onun tedavisinden sar-

fınazar edilmeyerek, mümkün olan derecede kapatmak lâzımdır. Eğer bize vermek mümkün ise, dokuz milyon küsur liranın hepsini maalmemuniye kabul ediyorum.

Sonra üç yüz bin çiftçiden bahsettiğim zaman yalnız vilâyatı müstahlasadan bahsetmedim; bütün Türkiye'den bahsettim, onu da buraya beyanatıma ilâve etmek isterim.

Mamafih efendi hazretlerine çok teşekkür ederim. Dokuz milyon küsur liranın tamamen alınması için burada müdafaatta bulunurlarsa; kendilerine, yalnız Ziraat Bankası değil; bütün memleket çiftçileri medyunuşükran kalırlar.

Efendiler bu para doğrudan doğruya çiftçinin parasıdır. Fakat maalesef şimdi yerinde değildir ve çiftçi senelerden beri Ziraat Bankasına verdiği paranın mukabilini göremiyor ve ondan istifade edemiyor.

Bilhassa istirdattan mukaddem İstanbul Ziraat Bankası pek fena bir halde hareket etmiş ve çiftçinin malı olan bir buçuk milyon lirayı İstanbul Maliye Nezaretine vermiştir. Beş yüz bin lirasını da (Banko di İskonto) ya vermiş ve o banka da mütaakiben maalesef iflâs etmiştir. Bunları yapanlar hakkında tahkiatta bulunuyoruz.

Daha istirdattan evvel İstanbul Ziraat Bankası müdiriyetine tebligatta bulundum; Ziraat Bankasının parasının şuraya buraya yerilmektedir dedim ve bu yüzden şahsan mesul edileceğini de ilâve ettim. Binaenaleyh şimdilik takibatta bulunuyoruz.

HASİB B. (Maras) — Vekil Beyefendi! Suallerim mütaaddiddir. Rica ederim, ayrı ayrı cevap isterim.

Birincisi : Emvali metrukeden, memaliki müstahlasada mevcut üzüm, palamut ve incir ve sairinin Ziraat Bankası matlubatına mahsuben ve mütakabilen fiyat takdiriyle alınması ve satışta zarar vukubulursa yüz de onunu tazmin edeceğine dair Maliye Vekâleti teklifte bulunmuş ve tarafı âlinizden de kabul edilmemiş. Bu doğru mudur?

İkincisi : İstanbul'a, Almanya'dan vaktiyle celbedilen ve istimalle gayrisalih bulunan ve üç çift öküzle cerrolunan pulluklar İzmir'e celbedilerek zürraa tevzi edilmiştir. Bu da zürraam ihtiyacını tatmin etmiş midir?

Üçüncüsü : Memaliki müstahlasada senevi on

beş milyon lira ihracat yapan üzüm bağları hakkında tetkikatta bulunuldu mu?

Dördüncü sualım : Düşman tarafından yakılan kura ve kasabatta bittabi Senedatı Hakaniye ve kuyudu resmiye de yanmıştır. Orada mevcut ahalinin Ziraat Bankası vasıtasıyla ihtiyacını defetmek için istifadesi hususunda bir tedbir ittihaz edilmiş midir? Zira ahalinin defatir, senedat ve kuyudu da yanmıştır.

İKTİSAT VEKİLİ MAHMUD ESAD B. (Devamla) — Efendiler, Maliye Vekili Beyefendiyle İzmir'de bulunduğum sırada, Ziraat Bankasının alacaklarından bir kısmının emvali metrukeden mahsubedilmesi hakkında görüştük. Emvali metrukeden bir kısmı satılacak ve parası Ziraat Bankasına konacak ve Ziraat Bankasının Hazinesindeki matlubatına mahsubedilecekti. Ancak Maliye Vekili Beyefendinin teklifini, bendeniz iki noktadan kabul etmedim : Bir kere, Banka Meclisi İdaresinin reyini almak lâzımdır. Malûmuâliniz elimizdeki kanun ve nizamname mucibince bankanın bir istiklâli vardır ve bu gibi hususatta Banka Meclisi İdaresinin reyinin lâhik olması lâzımdır.

ALİ CENANİ B. (Gaziantep) — Tamamen müstakildir.

İKTİSAT VEKİLİ MAHMUD ESAD B. (Devamla) — Sonra Maliye Vekili Beyefendi Hazretlerinin tekliflerini bendeniz kanaatime muvafık bulamadım. Maliye Vekili Beyefendi Hazretleri fiyat tâyin etmek suretiyle bize emvali metrukeden bir kısmını verebileceklerini söylüyorlardı, fiyat takdirini muvafık bulmadım. Çünkü verecekleri şeyler, ticarete, ait şeylerdir. Bunların fiyatlarının ileride inmek ihtimali vardı. Filvaki çıkması ihtimali de vardı. Fakat Banka, bir ticaret bankası, bir hususi banka değildir. Banka, bir Devlet bankasıdır ve kanunu dâhilinde alımsatım icra eder, böyle şeylere karışmaz. Muayyen yerlerden varidatı gelir ve sarfiyatını yapar. Binaenaleyh böyle bir mukavelenameye giremezdim. Zira, salâhiyetimi geçirdi. Hukukan da böyle bir mukaveleyi muvafık bulmadım. Çünkü efendiler, Ziraat Bankası bir bakkal dükkânı değildir. Devletin, kendi malıdır. Ayrı bir şahısalise yapılan bir muamele gibi muamele yapılamazdı.

İkincisi : Ziraat Bankası alacaktır. Alacağını alırken bir fiyat tâyin ederek almaz, mü-

zayedeye çıkarılır. Kaç kuruş tutarsa ondan tesviye buyrulur. (Çok doğru sesleri.)

Sonra efendiler; Ziraat Bankasının parasını heder etmiş olurduk. Tekrar arz ediyorum banka alacaklıdır. Hattâ, bugün salâhiyeti dâhilindedir. Mahkemeye müracaat edebilir ve müzayedeye koyarak alacağını alır. Ve mahsubeder.

Maliye Vekili Beyefendi Hazretleri ısrar buyurdular, noktai nazarlarını da biliyorum. Hesabı kapamayı istiyorlardı. Fiyat tâyin edelim diyorlardı. Ben dedim ki bu, Devletin bir müessesesidir. Ben fiyat tâyin edemem ve yapmam, salâhiyetim dâhilinde değildir. Bunun için kabul etmedim.

Efendiler Ziraat Bankası, verdiği parayı aynı miktarda istiyor, kanunu dâhilinde faizle ve resûlmaliyle aynen istiyor, zarar ve kâr ihtimali olan işlere girmeye Ziraat Bankasının kanunları müsait değildir. Bunun için kabul etmedim.

Sonra efendiler; fiyat tâyin etmeden Ziraat Bankasına vermekte de bir mahzur görmüyorum. Çünkü, fiyat tâyin etmeden verilecek şeyler yine bir komisyonu mahsusun huzurunda - kanunu mahsusuna tevfiakan - müzayedeye konulacak, satılacak ve Ziraat Bankasının matlubatı mahsubedilecekti. Devletin bir sandığından alıp diğer bir sandığına koymaktan ibarettir.

Alât ve edevatı ziraiye miktarına gelince : Getirdiğimiz hayli miktardaki alât ve edevatı ziraiye memaliki müstahlasadaki ihtiyacata kifayet edecek derecededir. Elde mevcudolanları serian getirtmekten ve onları serian tevzi etmekten başka bir çare bulamadık ve İstanbul'dan yedi bin aded pulluk getirttik. Bu pullukları süratle şimendiferle naklettirdik, şimdi tevzi ediliyor.

HASİB B. (Maras) — Bendeniz az tevzi edildiğinden bahsetmedim. Esasen pullukların istimale gayrisalih olduğu fennen sabit iken tevzi edilmiştir.

İKTİSAT VEKİLİ MAHMUD ESAD B. — Olabilir efendim, bittabi pullukların hepsini elim alıp bakmadım. Bir parçası istimale gayrisalih olabilir. Fakat heyeti umumiyesiyle bu pulluklar gayet elverişlidir. Bilhassa İzmir havalisinde bağcılığa yarar tek pulluklar vardı, pulluk namına ne bulduksa hepsini tevzi ettik. Bundan sonra Ziraat Bankasının parasını istirdat suretiyle yapabiliriz.

Bağlar meselesi : Bilhassa bağcılıktan mutazarrır olan bir kazamız vardır. Çok zarar görmüştür. O da «Çal» kazası. Efendiler, Çal kazasına maalesef şimdiye kadar yardım edilememiştir. Bendeniz Vekâlete geldikten sonra Çal'da fidanlık yapmak için bir tahsisat istedim. Muvazenei Maliye Encümeni kabul etmedi. Fakat efendiler, bu Çal'ın yanık ve hazin vaziyetini nazarı itibardan dür tutmadık ve bundan bir ay evvel yazdık, İstanbul'dan yüz bin fidan Çal'a gönderilmek üzere. Evvelki gün Mu-tasarırlıktan da bir telgraf geldi.

Bağcılığımıza gelince; fena değildir. Ancak biraz evvel arz ettiğim gibi sermaye noksanı vardır. Sermaye noksanı yerine gelmedikçe; ne bağcılığımıza ve ne de bahçivanlığımıza yardım etmek imkânı yoktur. İktisadiyatımızın yegâne açık olan kısmı kredi, itibar meselesi, sermaye vermek meselesidir. Vilâyatı müstahlasada bu yolda vücuda getirilmiş birkaç Türk bankasına rastgeldim. Birisi Manisa'da Bağcılar Bankası, diğeri Eskişehir'de Çiftçiler Bankası ve bir de Karahisar'da Sanayi Bankasına tesadüf ettim; Ziraat Bankasının parası mevcudolsaydı kanunu mahsus mucibince bunlara yardım edebilirdik ve mümkün de olabilirdi, hem de müfidolabilirdi.

Çünkü bu bankalar, göz taşı ve saire gibi bağcılara mahsus olan her şeyi getirebilecektir. Sonra çiftçilere yardım edebilirdi. Fakat biz yardım edemiyoruz. Yunanlılar, bunları fena halde hurdehâş ederek gitmişlerdir.

Defterler meselesinden bahis buyurdular, ona dair Ziraat Bankasına yazdım. Eskişehir'e geldiğimde şikâyet ettiler. Tapu senetlerinin mevcudolmadığından, nakledildiğinden dolayı muamele yapamamakta olduğunu söylediler. Bunun için Meclisi idarenin bir kararı lâzımdır. Her halde mümkün olmyan şeyde ısrar edecek değiliz. Muavenet ve teşhilât da göstereceğiz.

HASİB B. (Maras) — Meclis emvali metruke kararını verdi mi?

İKTİSAT VEKİLİ MAHMUD ESAD B. — Emvali metruke meselesini Meclisi idare reddetmiştir. Fiyat tâyini suretiyle kabul etmiyor.

LÜTFİ B. (Malatya) — Vekil Bey evvel Ziraat bankalarının muhassanatından ba-

buyurdular, şimdi de iki milyon lira Ziraat Bankasına ikraz edilirse daha ziyade yardım ederiz, buyurdular. Halbuki Ziraat bankaları evvelce zürraa felâket getirmiştir. Çünkü zürraa birçok kuyut ve şurut dâhilinde, hattâ elinde bulunan araziyi terhin etmek suretiyle birçok senedat masrafı - faiz hesabıyla - yüzde dokuz faiz ile bir para ikraz etti. Alan zürra tabii onu düşünemediğinden dolayı ziraatin terakki ve tekâmülüne sarf edemiyordu. Bundan dolayı bilâhara emval ve arazisi müzayedeye veriliyor, bu yüzden zürra mağdur kalıyordu. Şimdi bu suretle zürraa aynı şerait dâhilinde mi ikraz edilecek? Yoksa bunların ihtiyacı olan alât ve edavatı ziraiye celbedilerek az adamla çok iş görmek usulü tatbik edilerek mal ve mülkünü kaybetmiş olan ve milyonlarca dönüm arazisi muattal bulunan hakiki zürraan inkişafı mı meydana gelecektir? Yoksa yine ikrazatta mı bulunacaksınız? (Hiçbir şey anlamadık sesleri)

İKTİSAT VEKİLİ MAHMUD ESAD B. — Efendim ilişmek istediğiniz noktayı tamamıyla anladım.

LÜTFİ B. (Malatya) — Geçen sene bittekrübe faideleri sabit olan traktör makinalarından buraya da bir tane getirilmiş ve burada tatbikatı yapılmıştı. Bu makinalardan vilâyeti Şarkıyeye kaç tane gönderilmiştir? Ve hattâ Malatya kazası sureti mahsusada nümune olarak bir makina istemişti, gönderilmemiş, gönderilmediğinin sebebi nedir?

Üçüncüsü : Bu tesis edilen Ziraat mekteplerinden vilâyatı Şarkıyede kaç mektep açılmış? Ve vilâyatı Şarkıyenin nerelerinde tesis edilmiştir? Lütfen bunlara dair izahat veriniz.

REİS — Efendim daha Lûtfi Bey var, Salih Efendi var.

SALİH Ef. (Erzurum) — Bendeniz kendisiyle görüşürüm.

MUSTAFA SABRİ Ef. (Süred) — Paşa Hazretleri bana da söz veriniz, on beş günden beri istiyorum.

ÖMER LÜTFİ B. (Karahisarı Sahib) — Efendim Vekil Beyefendinin irat buyurdukları nutukta, memleketimizin başlıca çiftçi memleketi olduğundan ve zirai iktisadiyatla memleketimize servet girebileceğinden bahis buyurdular. Vilâyatı müstahlasada çiftçilerin çift ve çubuk namına hiçbir şeyleri bulunmadığından ve bunda muavenetin ancak ve ancak Ziraat Ban-

kası vasıtasıyla yapılabileceğini dermeyen buyurdular. Halbuki Ziraat Bankasının parası yoktur. Maliye Vekilinden dokuz milyon küsur lira alacağımız var buyurdular.

İKTİSAT VEKİLİ MAHMUD ESAD B. — Hükümetten eski ve yeni...

ÖMER LÜTFİ B. (Karahisarı Sahib) — Bunun iki buçuk milyon lirasını hiç olmazsa versin diyorsunuz ki bendenizin sualim; bu parayı istediniz mi? İsteddiğiniz halde alamadınız mı; alamadığınızın esbabı nedir?

REİS — Lûtfi Bey kısa buyurunuz.

ÖMER LÜTFİ B. (Karahisarı Sahib) — Beyefendi irat buyurdukları nutukta Ziraat mekteplerinden hiç bahsetmediler.

İKTİSAT VEKİLİ MAHMUD ESAD B. — Ettim.

ÖMER LÜTFİ B. (Devamla) — Bahusus Ankara Ziraat Mektebinin bugünkü halde mektep değil ahırdan beter bir mezbele halinde olduğunu bilmiyorlar mı? Elyevm mevcut mektebin yanbaşımda mektep için gayet elverişli bir bina olduğunu ve esasen mektep için inşa edilmiş olan binanın halihazırda misafirhane olarak kullanıldığını bilmiyorlar mı?

REİS — Beyefendi seyahatten avdet buyurdular, onlardan sual buyurunuz.

ÖMER LÜTFİ B. (Devamla) — Sonra efendim, üçüncü sualim var: Afyon Karahisar Sanaıy Anonim Şirketinin hesabı el'an görülmemiştir. Müsevves bir haldedir. Niçin şimdiye kadar bir müfettiş gönderilip de hesabı tetkik edilmemiştir?

SIRRI B. (İzmit) — Vekil Bey beyanatınız derin bir vukufu ilmiyle yapılmıştır. Bende hissi şükran tevliidetti. Evvelâ onu arz edelim.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Bu sual değil ama.

SIRRI B. (Devamla) — Bu suallerime mukaddemdir. Zürraa alâtı ziraiye tevzii için Çester'in birteklifi vâkı olduğunu beyan buyurdunuz. İsmi ve mesleki senelerden beri işitilen bu adamın teklifine karşı ihtimal ki başka memleketlerde, memlekete ve millete daha müsait şerait dermeyen ederlerdi. Şüphe etmiyorum ki Vekâleti Âliyeleri yalnız bu münferit bir teklifi değil, muhtelif taraflardan vâkı olan müracaatları nazarı dikkate almışlardır.

İkinci sözüm, sual tarzında değil, temenni mahiyetinde olacaktır. Yakinen haberdarım.

Tarafı Âlinizden Müdafaai Milliye Vekâletine İzmit civarından İstanbul'a geçirilmek istenilen ağnana muhalefet edildiğinden dolayı işaretatta bulunulmuştur. Bu işaretatin ne gibi tesir husule getreceğini ne zatiâliniz ve ne de bendeniz hükmedebilirim. Halbuki orada ağnam ölmektedir. Ashabı da zarar ve ziyan görmektedir.

Hassaten ve hem vazifeten ve hem de merhameten bu hususta bu kürsüden Müdafaai Milliye Vekâletine infazı meram etmenizi temenni ederim.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Reis Paşa Hazretleri Sırrı Beyi pek aldattılar.

REFİK B. (Konya) — Vekil Beyefendi memaliki muhtelifedeki seyahatleri hakkında izahatta bulundular ve birkaç arkadaş tahriren bâzi sualler sordular. Böyle nâmütenahi sual buyurulacaksa buna Nizamname müsait değildir.

REİS — Yapacağımız sual bu meyanda olacaktır.

REFİK B. (Devamla) — O halde yanık çitçilerin elemelerini bize getiren İktisat Vekili Beyefendinin izahatını dinledik. İstiyoruz ki, İstanbul'un İdarei Milliyyeye intikalinden evvel (Banko di Roma) ya beş yüz bin lira (Yedi yüz bin lira sesleri) kasti ticaretle veren zat veya bir heyet, hâlâ İstanbul'da ifayı vazife etmektedir.

İkincisi : Lûtfi Bey biraderimiz sordular. Ziraat Bankasının maliyedeki matlubatı hakkında İktisat Vekâleti ne gibi teşebbüsatta bulunmuşlardır. Faiz işlemiş midir? Mahkemeye müracaat etmiş midir?

Üçüncüsü : Geçenlerde kendilerine hususi olarak istirham etmiştim. Dairei intihabiyemde Peken nahiyesi vardır. Dört yüz hanelik köyde dört çift öküz kalmıştır. Zavallı köylü feryat ediyor. Bunu tahkik buyuracaklardı, muavenet vâdetmişlerdi. Bunun hakkında izahat isterim. Bu da yapılmış mıdır?

OSMAN B. (Lâzistan) — Bu tarzı sual ve cevap usule, Nizamnamei Dahiliyye muhaliftir.

ÖMER LÜTFİ B. (Karahisarı Sahib) — Memleketin derdine deva arıyoruz.

MUSTAFA SABRİ Ef. (Siird) — Bendenizin tahrirî yedi sualim vardı. Ona şunu ilâve ediyorum: Ziraat Mektebine, Ziraat Makinist Mektebine bir talebe heyeti imtihanıye huzurunda imtihan vererek kabul olunuyor. Bir gün de-

vam ediyor, ertesi gün bir iltimaslısı çıkıyor, a alınıp diğerlerine yol veriliyor.

İkincisi...

REİS — Vilâyatı müstahlasa hakkında bir sualiniz var mı?

MUSTAFA SABRİ Ef. (Siird) — Ben Çal'yım. Çal'da kendi babamdan kalan arazinin zer'i için İktisat Vekâletinden kefaleti müteselsile ile veyahut param ile bir traktör istedim. Üç aydan beri istidam nerededir? İstidam kaybolmuştur.

REİS — Sizin sual tkririmize sıra gelmedi.

MUSTAFA SABRİ Ef. (Devamla) — Paşam bir tane kaldı. Kooperatif şirketleri şundan, bundan teşkil ediliyor. Ortada ne bir nizamname var, ne bir kanun var. Herkesten para almıyor. , Zavallı hissedarların paraları nerede kalmıştır? Kooperatif şirketleri tesis etmek isteyenler hakkında takibatı cezaiyede bulunmuşlar mıdır? Herkesin parası yağma mıdır?

HACI MUSTAFA Ef. (Ankara) — Rica ederim, şimdi biz istizah yapmadık ve bizde sual takrirleri de yoktur. Sonra bir kanunu veya Ziraat Bankası bütçesini de müzakere etmiyoruz. Bu zat seyahat neticesini beyan ediyor. Bunu fırsat addederek uzunuzadıya sual sormak, bunun neticesi çıkmaz, bu, Nizamnameye muhaliftir. Başka işlerimize bakalım. Malâyâni ile vakit geçirmiyelim.

YASİN B. (Gazianteb) — Kanunu mahsus mucibince orduya lüzumu olmayan lâğar hayvanat, araba ve saireden oradaki muhtacine ne miktar verilmiştir? Bunları sual ediyorum.

HACI BEKİR Ef. (Konya) — Hükümetçe ihracatın men'i olduğuna dair malûmatımız olmadığını ve fevkalâde bir ahval yoksa bunun bilimum olduğunu beyan buyurdunuz. Sırrı Bey biraderimizin de itiraz buyurdıkları gibi; Çanak-kale'den ve Karamürsel'den katiyen ağnam geçirilmiyor. Halbuki şu kış gününde yirmi, otuz gün - dün bendeniz bir telgraf aldım - oralarda ağnam kalacak olursa o ağnam tamamen telef olur. Zira ağı yok, mandra yok. Besliyecek şey yok. Bu hususta ne gibi tedabir ittihaz buyuruluyor?

SÜKRÜ B. (Bolu) — Bendenizin beş, altı maddeyi ihtiva eder bir sualim vardır. Buna ilâveten....

İKTİSAT VEKİLİ MAHMUD ESAD B. — Suale takririniz yoktur.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Şimdi verdim Paşa Hazretlerine.

REİS — Mazhar Müfid Bey, buyurun. (Vazgeçti sesleri)

MAZHAR MÜFİD B. (Hakkâri) — Anlaşıldı Efendim sorsak beyefendi cevap verecekler ve hiçbir şey çıkmıyacak. Bunun için arkadaşları mı memnun etmek üzere sarfınazar ediyorum.

HACI ŞÜKRÜ B. (Diyarbakir) — Ziraat Bankası Devlet bankasıdır, buyurdunuz. Ziraat Bankası Devlet bankası mı, yoksa halk bankası mıdır?

İKTİSAT VEKİLİ MAHMUD ESAD B. (İzmir) — Efendim, beyefendi hazretleri Ziraat Bankasının faide ve zararlarından bahis buyurdular. Efendiler Ziraat Bankası tam istihsal ve Ziraat Bankası değildir. Fakat memleketimizde hiçbir müessesesi maliyenin vakit bulup da vücuda getiremediği otuz küsur seneden beri pek çok kıymetli hizmetler yapmış bir müessesesi maliyemizdir. Ziraat Bankasının pek çok noksanları vardır. Bunlar itmam ve ikmal edilecek olursa Ziraat Bankası otuz iki senelik hayatından daha fazla faideler temin edebilecek bir hale gelebilir. Mamafih bu otuz iki senelik hayatı içinde Ziraat Bankası, zannedildiği gibi memleket için mahzû tehlike ve âfet olmamıştır. Bilâkis çok faydeli hizmetler ifa etmiştir. Fakat kanunu ve nizamnamesi asri bir mahiyette iktisadiyatı kavrayamadığından dolayı matlubolan faideleri yapamamıştır. O da ikrazatı uluorta yapmış ve bu ikrazatın istihsalâta sarf edilip edilmediğine dair hiçbir yakıt koymamıştır ve onu takib etmemiştir. Oradan para alanlar, paralarını istihsallerine sarf edecekleri yerde düğüne, şuraya,, buraya vermişlerdir. Binaenaleyh bankadan ikraz edilen para mavazzuu lehine sarf edilmemiştir ve memlekette bir müstahsil bankası olmamıştır. Sonra bankanın ikrazat meselesinde muamelâtı hakikaten karışıktır ve bankada itibari şahsi muamelesi yoktur. Yeni hazırlamakta olduğumuz muaddel maddelerine, itibari şahsi muamelesi yapmasını da ilâve ettik ve bu çok faydeli olacaktır zannederim.

Sonra bilhassa ilâve ettiğimiz maddelerde ikraz edilen paranın istihsale sarf edilmesi için pek çok şartlar koyduk. Hulâsa denebilir ki, Ziraat Bankası Kanun ve Nizamı itibariyle asri bir iktisat bankası mahiyetinde değildir. Bunu o hale getirmek lâzımdır. Buna dair lâzımgelen me-

vaddi kanuniyeyi hazırladık ve yakında Meclisi Âlinize takdim edeceğiz. Fakat bu hale getirebilmek ve tetkik etmek için lâakal üç, dört aya ihtiyaç vardı. Havaya bir şey yapmak istemedik. Bu suretle Ziraat Bankasının istatistiklerini ve muamelâtını çıkardık. Ondan sonra size bir kanun getiriyoruz.

Mektep meselesine gelince : Adana ile vilâyatı Şarkiyede, Erzincan'da bir mektep açıyoruz. Efendiler, imkân hâsıl oldukça bu mektepleri tezyidedeceğiz. Yalnız mektepleri düşünürken, her tarafa mektep açarak, her tarafı memnun etmek imkânını bulamadık. Şimdilik lüzumu olan yerlerden başladık.

NUSRAT Ef. (Erzurum) — Erzincan'da açıyorsunuz, Erzurum'da açılmıyacak mısınız?

İKTİSAT VEKİLİ MAHMUD ESAD B. (Devamla) — Efendiler isteriz ki, memleketimizin her tarafında, her livasında hattâ her nahiyesinde ziraat mektepleri açalım. Fakat bugün için bu mümkün değildir. Binaenaleyh ziraat mekteplerini açarken en ziyade ziraati fazla olan yerleri tercih ettik. Erzincan'ı da bu sene bütçemize koyduk. Bütçe kabul edilmiştir ve bu sene tatbik edilecektir. Bursa'da mektebimiz açılmış, İzmir'de ve Karesi'de de açılmıştır. İstanbul'daki mevcuttur. Ankara'da mevcuttur ve idarei hususiye varidatıyla idare ettirilmekte olan diğer mekteplerimiz de vardır ki, bunlar Sivas ve Kastamonu'dadır. Erzurum'da da açıyorduk. Fakat bilâhara Erzincan'a naklettik. Efendiler, bendenizin açabildiğim mektepler bundan ibarettir. Bunu da ayrıca arz etmek isterim ki; bütçeyi mektep işlerine sarf etmekten ziyade çiftçinin tohumunu düşünmek ve Ziraat bankalarını düşünmek lâzımdır. Aynı zamanda alât ve edevatı ziraiyeyi de düşünmek lâzımdır. Çiftçi ve ticaret bankalarını vücuda getirmek lâzımdır. Bunları her şeyden evvel düşünüyoruz ve aynı zamanda bütçede para, fırsat buldukça mektepler açmaya doğru da gidiyoruz. Şimdiki halde açabildiğimiz mektepler bunlardır. Mümkün oldukça diğerleri de olacaktır.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Bütçenin kabul edildiğini buyuruyorsunuz. Ne vakit kabul edilmiştir.

İKTİSAT VEKİLİ MAHMUD ESAD B. — Efendim, şimdi Ömer Lûtfi Beyefendi Hazretlerine cevap veriyorum: Buyurdular ki, vekâlet, Maliye Vekâletinden bu parayı istedi mi? Ve bu meyanda Refik Beyefendi de bu suali

tekrar ettiler ve Maliye Vekâletinden ikamei dâva edildi mi, buyurdular. Hayır, efendiler. Maliye Vekâletinden ikamei dâva etmedik ve etmiyeceğiz de ve buna da lüzum görmedik. Efendiler, bu meseleyi Meclisi Âlinizin kararı na iktiran ettirmek suretiyle halledeceğiz ve bu suretle tahsili gayet kolay olan emvali metrukeden alacağız. Ziraat Bankasının bu parası, zannedirim, Maliye Vekâletinden elli defa istenmiştir.

Ziraat mektebi meselesine gelince: Beyefendi Hazretlerine bilhassa teşekkür ederim. Hakikaten buradaki ziraat mektebi, talebeyi istiahd edebilecek tam bir ziraat mektebi binası değildir. Asıl binası Erkâmı Harbiye Umumiye tarafından işgal edilmektedir. Bunun iadesini istedik. Lüzumundan bahis buyurdular. Şu sırada Erkâmı Harbiye Umumiye için lüzumunu dermeyeran buyurdularından biz de ısrar edemiyoruz. Tekrar ediyorum ki, Ziraat mektebi binası iyi bir vaziyette değildir. Hattâ bunu ziraat Bankası meselesi dolayısıyla Heyeti Vekilede de mevzuubahsettik. Bir neticeye iktiran için pazarı bekliyoruz. Edemediği takdirde yani ihtilâf vâki olduğu takdirde Heyeti Celileye gelecektir.

Şimdi Sırrı Beyefendinin suallerine cevap vermek istiyorum.

ÖMER LÜTFİ B. (Karahisar Sahib) — Afyon Karahisar Anonim Şirketi hesabından bahsetmediniz.

İKTİSAT VEKİLİ MAHMUD ESAD B. — Ona da geleceğim efendim. Sırrı Beyefendi mühim bir meseleye iliştiler. Burada memlekete külli miktarda alât ve edevatı ziraiyeyi Mart ayı içerisinde muhtelif limanlara getirtmek için Mösyö Kenedi ile müzakeratta bulunuyoruz. Bu bir imtiyaz değildir. İmtiyaz mahiyetinde olursa Bittabi Meclisî Âlinize kadar gelecektir. Bu, bir şirket açmak istiyor ve bu şirket Singer usulünde olacaktır ve ahaliye alât ve edevatı ziraiyeyi taksitle satacaktır. Yalnız bir teklif vardır. Diyoruz ki, tarifelerini biz de göreceğiz ve bizim de kararımız fiyatlara lâhik olacaktır. Binaenaleyh memleketimizin muhtelif yerlerinde bir şirket mahiyetinde taksitle alât ve edevatı ziraiye satar, atelyeler açar ve bu suretle Türk çocuklarını da orada tahsil ettirip ve Türk sermayesi de dâhil olarak bir Türk şirketi halinde teessüs edebilecektir ve bittabi

bu şirketin yanında bir Alman ve bir Türk de bir şirket açabilir ve bütün diğer milletlere mensup şirketler de açılabilir. Bunların hepsini nazarı itibara alacağız, bunlarla hiçbir taahhüdata girişmiyoruz. Yalnız bunların tarifelerine ilişeceğimize göre bâzi teshilât göstermeyi düşünüyoruz. Tetkikatımız Pazartesi günü ikmal edilecektir ve Heyeti Celilenize arz edeceğim. Binaenaleyh diğer şirketler ve müesseseler de gelebilirler, bunlar imtiyaz değil, alelâde ruhsatlı şirkettir. Temenni ederim ki, bu şirket bir an evvel açılsın ve Mart içerisinde memleketimize lüzum olan alât ve edevatı ziraiyeyi getirsin bunun on iki milyon liralık bir şirket olacağını tahmin ediyoruz: Türklerden de iştirak edecekleri maalmemnuniye kabul ediyorlar. Bir an evvel arz ettiğim prensip dâhilinde Türk sermayesi ile ecnebi sermayesini beraber çalıştırmak istiyoruz.

Efendiler; makinist mekteplerimiz noksandır. Memleket alât ve edevatı ziraiyesini idare edecek derecede değildir. Ankara'da açtığımız mektepte ve diğer yeni açtığımız mekteplerde makinistlik tahsil ettiriyoruz. Bu şirket vasıtasıyla açılacak olan atelyelerde, fazla miktarda memleketimize makinist yetiştirebileceğimizi ümid ediyoruz.

Bir de İzmit meselesi vardır efendiler, hakikaten bu koyun meselesi vâkidir. Bunun için üç gün evvel müracaat vukubuldu. Derhal telgrafla mahallî mutasarrıflığından sordum, güncü alelâde emir veremezdim. Yani alelâde bu koyunları bırakınız diyemezdim, olur ki, tiftik geçiriyorlardı ve yine olabiliirdi ki, damızlık hayvanat ihraç ediyorlardı. Buna dair bir malûmatım olmadığı için bu hususu İzmit mutasarrıflığından sordum ve mamafih için gecikmemesi için Müdafaai Milliye Vekâletine de bildirdim. Fakat henüz cevap alamadım. Mutasarrıflığa bugün tekrar bir telgrafla bildirdim.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Ama bunlar orada mahvoluyorlar.

İKTİSAT VEKİLİ MAHMUD ESAD B. (Devamla) — Bendeniz de hiç arzu etmem ki, tüccarımız mahvolsun. Fakat meselenin mahiyetini bilmiyorum. Bittabi buradan onların bırakılması için emir veremezdim. Çünkü yarın o koyunların kanunen memnu olan hayvanattan olduklarını bana bildirirlerse sonra ben ne yaparım? Mutasarrıflıktan müracaat yoktur. Hattâ

mutasarrıfa yazılan telgrafta koyunlar şayet memnu olan hayvanattan değilse bırakınız diye de yazılmıştır. Bendeniz ancak bunu yapabildim.

Afyon Karahisar Şirketine dair cevap veriyorum. Afyon Karahisar Şirketinin hesaplarının görülmesi için emir verdim. Binaenaleyh komiserin bugünlerde gitmesi muhakkaktır. Oradan geçerken şirketi bizzat ben de gördüm ve hesabatını da aşağı - yukarı tetkik ettim ve bendeniz de bir kanaat edindim.

Refik Beyefendi Maliyeden para alındı mı sualinden başka bir de başka bir yerde vebayı bakarinin tahribatından bahsettiler. Bu doğrudur, efendiler, maatteessüf memleketimizde bu hastalık çok büyük tahribat yapmıştır ve bu tahribat tahmin edemeyeceğimiz kadar fazladır. Elimizdeki istatistiklere nazaran resmî olarak elli, altmış bin sığır telef olmuştur. İhtimal ki haber alamadığımız daha birçok hayvanat vardır. Miktarını şu suretle yüz bine çıkarabiliriz. Bunlar otuzar liradan üç milyon lira eder ve bu serveti milliyemizdendir ve bilhassa en fakir halkımız tarafından kaybedilmiştir. İktisat Vekâletine geldiğim günden beri her işi bırakarak yalnız vebayı bakari mücadelesiyle meşgul oldum. Efendiler, bitirdim diyemem. Fakat diyebilirim ki, bugünkü istirdadolunan yerlerle ve Orta - Anadolu'da vaziyet bundan on beş sene evvelki vaziyettedir. Memleketimizde tek tük vebayı bakari vardır. Elli seneden beri memleketimizde mevcut bir hastalığı bendeniz beş ayda yok edebilmek imkânını kendimde göremediğimi itiraf ederim. Fakat eski haline gelmiştir. Bilhassa Çanakkale livasında pek çok hastalıklar vardır, yeni başlamıştır. Onun itfası için de serumla lâzımgelen baytarları gönderdim. Ve kısa bir zaman zarfında bunun da hakkından gelebileceğimize emin olabilirsiniz.

MEHMED B. (Biga) — Vaktiyle serum gönderilmiş olsaydı..

İKTİSAT VEKİLİ MAHMUD ESAD B. — Gönderdim ve vaktinde gönderilmiştir efendim. Fakat balonla serum göndermek imkânı yoktur. Eğer mümkün olsaydı onu da yapardım. Efendiler; elimizde baytar yoktur ve hepsi vazifei askeriyesini ifa ile mükelleftir. Efendiler; birçok defa Müdafaai Milliyyeden istedik. Fakat ordu lüzumuna binaen bunları terhis edemedi. Bütün Anadolu'daki vebayı bakariyi yalnız yüz yirmi

baytar ile tedaviye çalıştık. Baytarları birden ordudan ayırmak imkânı olsaydı bir dakika tereddütmezdik. Son günlerde terhis edilen otuz baytarı oraya celbettik ve serumu istedikleri andan itibaren göndermeye başladık.

Fakat maalesef vesaiti nakliyenin fıkdanı ve Çanakkale'nin malûmolan vaziyeti bunların vakit ve zamaniyle tedavi mahalline girmesine mâni oluyordu. Elimizden ne geldiyse hepsini yaptık. Eğer fazlasını bilen varsa onu söyler ve bendeniz de düşünür ve yapılacak bir şeyse yaparız.

İhracat meselesi hakkında Konya Mebusu muhtereminin suallerine cevap vereceğim. Efendiler, kanunlarımız mucibince zahire ihracatı, münakalâtı memnu değildir. Serbesttir, yalnız ordu ihtiyacatını nazarı itibara alarak bazan mümanaat ediyoruz hattâ tohumluk meselesinde de çok çalıştık ve nihayet kısmen ellerinden alabildik. Balıkesir'den geçerken böyle bir vakaya şahid oldum. Tahmin ederim ki orada da öyle olmuştur. Mamafih elimde ordu tarafından tevkif edildiğine dair bir vesika yoktur ve onu tahkik ediyoruz ve nerede böyle bir hâdise vukubulursa derhal takib ediyoruz. Harice ihraç edilebilir. Dâhilde de münakalât serbesttir. Temin edebilirim ki, Anadolu'nun kendini besliyecek kadar zahiresi vardır. Bir mahalden diğer mahalle buğday naklini menetmek, memlekette en büyük ihtikâra meydan vermek demektir. Ne kadar serbest bırakılırsa o kadar iyi bir vaziyette gidecektir ve Anadolu uzun seneler harb sıkıntısı iktiham ettiği halde kendi kendini uzun zamanlar idare edebilecek kabiliyeti her daim gösterebilecektir. Binaenaleyh bu gibi müdahalenin aleyhindeyiz. Ve bize haber verilenleri şiddetle takib ediyoruz. Fakat efendiler nihayet menedebilmekliğimizin de bir haddi vardır. Ben gidip mahallinde tevkif ettiremem. Şunu bunu emredemem. Bahusus makamatı resmiye tarafından yapılırsa oraya bildiriyorum ve onlar da müdahaleyi menediyorlar. Fakat ve nihayet efendiler, iktisadiyatımızın ehemmiyetini düşündüğümüz kadar, ordumuzun da ihtiyacatını düşünmek mecburiyetindeyiz. Yeter ki müdahalât lüzumsuz ve sebepsiz olmasın.

NUSRAT Ef. (Erzurum) — Reis Paşa Hazretleri bir sualım vardır, müsaade ediniz.

REİS — İki saatten beri zaten suallerle işti-

gal ediyoruz ve bütün sorulan suallere toptan cevap veriyorlar. Rica ederim.

İKTİSAT VEKİLİ MAHMUD ESAD B. — Ordu tarafından hayvanat tevzii meselesine gelince : Efendiler bunların adedi bizce malûm değildir. İktisat Vekâletine müracaat edilerek tevziat yapılmamıştır. Doğrudan doğruya ordu tarafından tevzi edilmştir. Mamafih bunların adedini öğreneceğiz, fakat denebilir ki, keşke tevzi edilmeseydi. Çünkü bu hayvanat Yunanlıların işgali zamanındaki hayvanlarla temas etmiştir ve bundan dolayı maalesef vebayı bakanının sirayetine sebebiyet vermiştir. Efendim bendenizin hatırımda kalan bundan ibarettir. (Kâfi sesleri)

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Vekil Beyefendi izahatta bulunuyor. Bâzi arkadaşlar sual sordular Vekil Bey de izahat veriyor. Bendeniz sualin doğru olmadığını izah edeceğim. Arkadaşlar suallerini ayrıca tevcih ederler biz izahatını dinleriz. Suallerini âti celselerde sorarlar. Binaenaleyh ruznamemize devam edelim.

NUSRAT Ef. (Erzurum) — Beyefendi Erzurum zahire ambarı ve hakiki bir zürra memleketi olduğu halde kezalik Kars da bir ziraat memleketi olduğu halde Erzincan'ı ne için tercih ettiniz?

İkinci sualim : Erzurum'a iki saat mesafede bir çiftlik vardır. Askreler işgal ediyorlar. Bunu da haber aldım. Bu ne oldu?

REİS — Efendim mesele bu değildir. Vekil Beyefendi vilâyatı müstahlasa için izahatta bulunuyorlar ve memâliki müstahlasa üzerinde olan suallere cevap verdiler. Mevzuubahsi müzakere olan mesail, vilâyatı müstahlasa hakkındadır. (Gürültüler)

HACI ŞÜKRÜ B. (Diyarbakir) — Paşam bendenizin sualime cevap vermediler.

MUSTAFA SABRİ Ef. (Siird) — Paşa Hazretleri benim suallerime cevap versin.

SALİH Ef. (Erzurum) — Mesele kâfidir. Diğer müzakereye geçelim. Diğer takrirlere cevaplarını başka bir zaman verirler. Ruznameye geçilsin.

ZAMİR B. (Adana) — İzahat kâfidir.

8. — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER

1. — 7 Mayıs 1337 tarihli Gümrük Târifesine zeylolarak tanzim olunan kanun lâyihası, Akaarat

Vergisinin tezyidi hakkındaki kanun lâyihası, Aşar Hissei İanesi ve Küsüratı Munzamama hakkında kanun lâyihası, Zonguldak kömürlerinden İhracat Resmi alınmamasına dair kanun lâyihası, Karahisarı Şarki Mebusu Mustafa Beyin, Aşar mültezimlerinden edayı deynedenlerin emlâki merhûneleri hakkındaki 29/Eylül/1336 tarihli Kanun hükmünün temdidine dair kanun teklifi (2/483), Karesi Mebusu Abdülgafur Efendiyle arkadaşlarının, Varidatı hususiyei vilâyatın muhasebei hususiyelerce tahsil ve kabzı hakkında kanun teklifi (2/406), Kütahya Mebusu Cemil Beyin, Ziyet eşyası hakkındaki Kanununun mevki meriyetten ref'i hakkında kanun teklifi (2/541), Aydın Mebusu Tahsin Beyin, Yunanistan'dan ithal edilen zeytinlerden alınan Gümrük Resminin zeytin yağlarından alınan Gümrük Resmi derecesine iblâğına dair kanun teklifi (2/538), Gümrük Kanununun 84 ncü maddesini muaddil kanun lâyihası ve Muvazenei Maliye Encümenince tanzim olunan mevaddı kanuniye.

REİS — Efendim şimdi ruznameye geçiyoruz. Esasen Nizamnamede sualler için yarım saattir. Şimdi ruznameye geçiyoruz.

Malûmuâliniz Varidat Kanununun sekizinci maddesinde kalmıştık ve sekizinci maddenin müzakeresi kâfi görülmüştü. Bâzi takrirler vardı ve bu takrirleri reye koyamamıştık. Çünkü ekseriyet yoktu. Müsaade ederseniz onları okuyalım.

Riyaseti Celileye

Sekizinci madde olmak üzere berveçti âti maddenin ilâvesini teklif ederim.

«İstanbul limanına ithal edilecek buğdaylardan dahi unlar misillü târifei asliye mucibince Gümrük Resmi ahz olunur.»

**Burdur Mebusu
İsmail Subhi**

Riyaseti Celileye

Sekizinci maddeye fıkrai âtiyenin ilâvesini teklif ederim, Düşman işgalinden evvel ihale olunup da bilâhara vukubulan işgal dolayısıyla tahsil olunamayan 1337 senesi aşar borçları affedilmiştir.

**Ertuğrul
Necib**

Riyaseti Celileye

Hakkı kazaya taallük eden mevzuu müzakere

sekizinci maddenin Adliye Encümenince tetkikini teklif ederim.

Maraş
Mehmed Hasib

REİS — Efendim, takrirler üçtür. Birisi maddenin Adliye Encümeninde tetkikini teklif ediyor. Diğerleri de tadil teklif ediyorlar. Binaenaleyh, sırasıyla reyeye koyacağım. Mevzuu müzakere sekizinci maddedir. Maddenin Adliye Encümenine havalesi hakkındaki Maraş Mebusu Hasib Beyin teklifini kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Reddedilmiştir. Şimdi ilâve teklifler var, birisi Ertuğrul Mebusu Necib Beyin.

NECİB B. (Ertuğrul) — Reis Paşa takririmi geri alıyorum.

REİS — Efendim, geri mi alıyorsunuz?

NECİB B. (Ertuğrul) — Evet efendim, geri alıyorum.

REİS — Efendim, Burdur Mebusu İsmail Subhi Beyin takriri var. Takrirden bir kısmın ilâvesini teklif ediyor. Kabul edenler lütfen el kaldırsın. Reddedilmiştir. (Anlaşılmadı, sesleri)

İSMAİL SUBHİ B. (Burdur) — Encümen kabul ediyor, efendim.

İSMET B. (Çorum) — Efendim, encümen başka şekilde kabul ediyor. Müsaade buyurun tekrar arz edeyim. Rica ederim, bu takrir başbaşa bir madde ilâvesinden ibarettir. Vilâyatı müstahlâsada kablel istirdat tatbik edilen âşar nizamnamesindeki ihale muamelesinin itibarı hakkındaki muameleye taallûku yoktur. Bu madde ile alâkası olmadığından dolayı reddolunmuştur, diyorlar. Reddedilen teklifin esası değildir. Madde ile alâkazıslığıdır. Zaten takrir sahibi de sekizinci madde olmak üzere teklif ediyor.

REİS — Efendim, şimdi madde asliyeyi Reyi Âlinize vaz'edeceğim. Sekizinci maddeyi tekrar okuyorum :

MADDE 8. — Vilâyatı müstahlâsada kablel istirdadı Âşar Nizamnamesine tevfikân iera kılınan ihale muamelâtı muteberdir.

REİS — Sekizinci maddeyi aynen kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir, efendim. Dokuzuncu madde okunacak :

SALİH Ef. (Erzurum) — Reis Paşa Hazretleri, mühim bir teklifim var. İzah edeyim.

REİS — Şimdi geldi.

SALİH Ef. (Erzurum) — Evvelce verdim.

REİS — Salih Efendi takririnizi takrirler okunduktan sonra aldım.

Efendim altınca madde İktisat Encümenine havale edilmişti. Orada ıslah olunacak şekilde göre o maddenin yeniden müzakeresini kabul buyurmuşsunuz, binaenaleyh altınca maddeyi İktisat Encümeninin tanzim ettiği yeni şekilde okuyoruz.

MADDE 6. — 7 Mayıs 1337 tarihli Kanuna merbut (D) cetvelinde muharrer eşya ve mevaddın ithali memnuiyeti ref'edilerek (B) cetvelindeki mevad ile bittevhit her iki cetveldeki eşya ve mevaddan Gümrük Tarifei asliyesinin on iki misli üzerinden Resim ahzolunacaktır. Taze, tuzlu ve konserve zeytinlerden dahi İthalât Resmî işbu nispet dânilinde istîfa olunur.

YASİN B. (Gaziantep) — Efendim, malûmuâliniz okunan madde memlekete lüzumu olmayan, halkın muhtacolmadığı şeyleri meneden maddeyi tadilen yapılmıştır ki, bu esas memnuiyet, memleketin nef'ine mâtuftur. Bunda sebep ve saik olarak gösterdikleri şey, çok rica ederim ve buraya Meclisi Âlinin dikkatini celbederim, memnuiyet, memleketin iktisadi vaziyetinin inkişafı noktasına mâtuf iken merfuiyet esbabı yalnız bu memnuiyeti idare edememek cümlesinden ibarettir. Burada insafla düşünmek lâzımgelir. Bilhasna memleketin iktisadiyatıyla alâkadar olan İktisat Encümenine izharı teessür ve teessüf etmekten kendimi alamıyorum. Memlekette bu memnuiyet tatbik edildiği andan bugüne kadar birçok yerlerde, hattâ Kayseri'de ve sair yerlerde birçok şirketler yapılmıştır. Bu eşya memleketin, halkın ihtiyacı olmayan birtakım şeylerdir ki, mevaddı iptidaiye ile telâfisi kabildir ve bu eşyaları takliden istihsal edecek ve halkın bu ihtiyacını temin eyliyecek şirketler teessüs etmiştir. Bu memnuiyet kalkarkalmaz bu şirketler de kalkacaktır. Çok rica ederim mâkul düşünelim memlekette sanatın inkişafına mâni olan bir maddeyi, bütün encümenlerin zevaidden olduğuna müttetik bulunduğu bir şeyi tekrar on misil bir resimle memlekete sokmak demek memleketin iktisadiyatını, memleketin inkişafını baltalamak demektir. Bunda faide olarak ne gözetiliyor? Maliyenin bir varidat alması değil mi? Çok rica ederim ben bin kuruşluk lüks eşya alacağım. Bundan da Hükümet, yani Hazine yüz yirmi kuruş varidat alacaktır. Bir defa şunu düşünmelidir ki, bin kuruş zait eşya parasına mukabil 120 kuruş Hü-

kümet alacak ki, bunun 780 kuruşu harice yani Avrupa'ya çıkacak. Çok rica ederim, bu memnuiyet ve merfuiyet meselesi yalnız Hazinenin istifadesi meselesi değildir. Memleketin iktisadiyatı meselesidir, memleketin ahlâkı meselesidir. Hattâ memleketin dini ve içtimai meselesidir. Böyle ceffekalem memlekete faydeli olacaktır diye esasen gayet ulvi ve asil düşüncelerle kabul edilen bir maddeyi ref'etmek zannederim Meclisin kabul ettiği esas itibarıyla de münasip değildir. Binaenaleyh maddenin reddini ve memnuiyetin idamesini teklif ederim.

LÜTFİ B. (Malatya) — Efendim bu (D) cetvelinde muharrer olan eşyanın memnuiyeti hakkında ittihaz ettiğimiz karar üzerinden çok bir zaman geçmemiştir. Bu kanunun tesbiti zamanında bir esbabı mucibe lâyihası vardı, bunu hâtıralınıza getirmeyi tavsiye ediyorum, bu esbabı mucibe lâyihasında ne deniyor? Memlekette zaruri ihtiyaç olmıyan birtakım eşya için paramız kalmıyor. Çekilip eenebi memleketlerine gidiyor, bu hal memleketimiz için iflâsı iktisadi uçurumdur. Zaruri olmıyan Avrupa emtiasını celbetmekliğimiz ve birkaç misli fiyatla almamız ve hiçbir zaruret hissetmeden keyfi ve ihtişami olan eşya için milyonlarca liralaramızın gitmesi doğru değildir. Binaenaleyh bu eşyayı zaidenin memleketimize ithalini menedelim diye bir kanun yaptık. Bugün paramızın harice çıkmasına bir mâni iktisadi kalmadığına Maliye Vekili Bey kani ise, burada izahat versin. Biz de bu memnuiyeti ref'edelim, değilse eşyayı zaide için ve eşyayı keyfiye için memleketimizden böyle milyonlarca liramızın çıkması ve eenebi sermayelerine ilâvesi caiz değildir.

İkincisi : Mademki bu eşyanın memnuiyetinde mahzur kalmamış şu halde yüzde on iki, yüzde on beş nispetinde resim almak ne demektir? Bunun rüsumunu bilvasıta yine Millete tahmildir. Eğer ithalinde memnuiyet yoksa eşyayı saire gibi memlekete ithal ettirilir. İthalinde memnuiyet varsa bunu bire on iki değil, bire yüz dahi verseimiz içimize ithal etmemek azmi katisini evvelce kabul etmiş ve bu suretle Memnuiyet Kanunu tesbit etmişizdir. Şimdi bu kanunu kaldırmak hangi esbap, hangi icbar üzerinedir ve hangi esbabı mücbire bizi buna sevk ediyor? Bendeniz bunu bilmiyorum. Sonra efendiler, bu madde kanunienin bir fıkrai garîbesi daha var. O kadar garip, o kadar garabetalûd ki... O fıkra diyor ki,

evet, yüzde on beş nispetinde rüsumunu veren ve evvelce müsadere edilmiş olan eşya da eshabına iade edilir bu mallar eşyanın memnuiyeti zamanında gelmiş, müsadere edilmiş aynı kanunla müsadere edilmiştir. Keyfî bir şekilde müsadere edilmiştir. Evvelce müsadere edilmiş olan eşyayı şimdi yüzde on beş rüsum almak suretiyle nasıl iade ediyoruz? O kanun zamanında meriyülhiera idi. O kanunu yine Heyeti Celileniz tesbit etmişti. Sabit olan bir kanunla müsadere edilen bir mal âhiren bu müzakere ettiğimiz kanunu makabline teşmil ederek onları müsadereinden istisna etmek şayanı hayret bir muamele olur. Bu ref'i memnuiyet hakkındaki maddenin sureti katiyede reddini teklif ediyorum. Bunun kabulünü de Heyeti Celilenizin viedanına havale ediyorum.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Efendim! 7 Mayıs 1337 tarihinde Meclisi Âlice kabul edilen ve mevkii tatbika vaz'olunan Kanunun bugün görülen lüzum üzerine ref'ini ve onun yerine Muvazenei Maliye Encümeninden gösterilen miktarın dününde İktisat Encümenince tanzim edilen maddeyle diğer bir suretle resim vaz'ını teklif ediyorlar. Bir kanun tanzim edilirken o kanunun sureti tatbiki ve tatbikine inkân olup olmadığı güzelece tetkik ve muhakeme edilerek vaz'edildikten sonra o kanun her veçhile Hükümet tarafından tatbik edilmeye çalışılıyor ve iyi tatbik edilemediğinden esbabı birer birer kayıt ve izah edilerek o kanunun tadili veyahut ref'i Meclisi Âliye getirilecek olursa, onun hakkında bir müzakere yapılabilir. Şimdi memnu olan eşyanın ref'ini istilzam eden şu madde kanunienin esbabı mucibesini tahlil edecek olursak ortada yalnız iki hüküm görürüz. Birincisi müşkülât, ikincisi suiistimalât. Kanunun tatbikinde görülen müşkülâtı acaba bize ne suretle izah edebilecekler ve ne diyecekler Biz bu kanunu tatbik etmekte izaharı aczettik. Bu kanunun kabiliyeti tatbikiyesi yoktur diye bunu bize neyle ispat edeceklerdir. İspatâ kıyam ettikleri dakikadan itibaren ben cevap vereceğim ki, bu kanunu aslan ve kat'an tatbik etmediniz. Bunun ademi-tatbikinden ve tatbikindeki müşkülâttan bahsedebilirsiniz. Çünkü bu kanun neşir ve mevkii tatbika olduğundan itibaren, geçenki müzakeresinde söylendiği üzere, Hükümet iki ay zarfında memnu eşyaya etiket yapıştırarak, vaziyeti tesbit edecekti. Ben Hükümete sorarım

ki, bu kanun mevkiî meriyete konduğu zaman-
dan itibaren o müddet zarfında hangi memur,
hangi efendi, hangi iskelede, hangi çarşıda eş-
yayı septi defter etmeye kıyam etmiş de bunu
septi defter edememiş ve etiket yapıştırmamış?
Bunu bir kere görmeliyiz.

CEMİL B. (Kütahya) — Çok doğrusun.

MÜFİD Ef. (Devamla) — O halde katiyen
ve katibeten kanunun kendisine emrettiği va-
zifeyi ifa etmediği ve kanunun kendisine bahş-
etmiş olduğu salâhiyeti ifa etmeyip de bu ka-
nunun tatbikinde müşkülât vardır demek, şu
kanunun ref'ini icabeden esbabı mucibeden ola-
maz. İki ay sonra etiket yapışması lâzımgel-
mezmiş. Mevudolan bilûmum eşyanın müsâ-
dere edilmesi ahkâmı kanuniye iktizasından
iken niçin o dükkânlara girip de «Senin şu
elinde bulunan eşya, eşyayı memnuadır. Bunu
alacağım. Kanunen memnudur.» diye bir za-
bita, bir Hükümet memuru böyle bir eşyanın
müsâderesini, istememiş? Zira eşyaya elini
uzattığı zaman memura karşı dükkâneci ve onu
iddihar eden diyecekti ki; «Efendi bu mal bana
geleli bir sene oldu ve o zaman memnuiyet
yoktu.» onun bir sene evvel olduğunu ispatet-
mek için kanundaki mevudolan kuyutla eşya
müsâdere edilerek Hazinei Maliyeye varidat ola-
rak kaydedilmesi lâzımgelirdi. Hattâ Heyeti
Celilenize hatırlatmak isterim ki, Gümrükler-
den böyle eşyayı memnuadan olup memleketin
içerisine girmiş ve müsâdere edilmiş, fakat mü-
sadere ahkâmı kanuniye dairesinde iera edilme-
miş, mahkemeye verilmemiş, mahkemeden bir
hükme iktiran etmemiş. Otuz maddenin mem-
nuniyetinin ref'iyile eşyanın sahiplerine iadesine
dair olan kanunun müzakeresi esnasında Maliye
Vekili Hasan Fehmi Beyefendi buyurmuşlardı
ki; bu kanun kabul edildikten sonra bunları
kendilerine vereceğim. Fakat Meclisi Âli bunu
kabul etmemişti. Müsaade mahkemenin hük-
miyle olur. Mahkemelere musadereyi icabeden
esbabı söylemek lâzımgelir. Mahkemenin hük-
mü neticesi ne olursa olsun, bunlara mahkeme-
nin hükmiyle muamele yapılır. Bu musadere
edilen malın iadesi lâzımgelmez. Bütün bu mad-
deleri Meclisi Âli reddetti, yalnız bir madde
üzerine müzakere cereyan etti ve Meclis onu
halletti. Karara iktiran ettirdi. Sahibine
malı iade ettirdi. Meclisi Âliden çıkan her şey
bendenize meşrudur, ve yolsuz olamaz. Çün-

kü esbabı mucibesi birer birer gösterilerek çık-
mıştır. Çünkü hatasında bile savaba makrun ol-
mak lâzımgelir. Zira bir kasda makrun değil-
dir. Üçüncü nokta da; bendeniz zannediyorum
ki, elimizde bulunan bu kanun mucibince bu
kanunun tatbikinde müşkilât olmamasıdır. Bir
de suiistimalâtı da esbabı mucibe olarak göster-
mesi yine o kanun hükmünün merfuiyetini
değil, ipkasını icabettirir. Eğer esbabı mu-
cibe olan bu meseleyi Hükümet kabul ediyorsa-
yani bu kanunu tatbikle alâkadar olan devair de
kabul ediyorsa şimdiye kadar ortada mevud-
olan kanunu tatbik etmeyip suiistimal eden
memurlar kimlerse bunu Meclisi Âliye gösterme-
lidir. Şu halde kanunun tatbik edilmemesi ve
suiistimalâtın yapılmasını bu Meclis bir cürüm
kabul ederek hükmünün ilgasına karar verdik-
ten sonra suiistimal yapanların efali cürüm
teşkil eder mi efendiler? Etmemek lâzımgelir.
Binaenaleyh böyle efali memnuayı irtikabedip
de suiistimal yapanların, bu kanun hükmünü
kaldırdıktan sonra kendilerinin efalinden dolayı
ademimesuliyetine karar vereceksek her kanu-
nun müşkilâtından bahsederek memurların yap-
tıkları suiistimalâtın dolayı affetmeye bir çığır
açmış olacağız. Bilirsiniz ki, elimizde bir Ser-
seri Kanunu vardır.

Bu Serseri Kanunu tatbik edilemediği hal-
de tatbik edilmesi imkânı görülemediği halde
bu kanunun tatbik edilmesine katiyen imkân
olmadığı halde el'an bu kanun hükmü ortadan
kalkmamış ve bâzıları da serseridir diyerek ora-
dan oraya, buradan şuraya sürülerek ve maha-
kimde bilmuhakeme mahkûm edilerek memleket-
ten tard edilmiş adamlar vardır. Serseri Ka-
nununda gösterilen esbabı mucibede Devlet
fabrika açacak, birçok müessesat ihdas edecek;
birçok müesseseler vücuda getirecek, işsiz güç-
süz adamlar da boş gezmiyerek bu fabrikalarda
çalışmaya sevk edilecek. Orada da çalışmadığı
halde beşeriyete, cemiyete muzır bir adam oldu-
ğu anlaşılarak hukuku şahsiyeden mahrum edile-
rek başka yerlere ve başka mahallere gönderile-
cek. Böyle bir kanunun tatbikinde müşkülât var-
ken bu kanunun ref'i istenilmeyip de tatbikine
hiç başlanılmıyan bir kanun için buraya gelmeyi
ve esbabı mucibesini yalnız bir maddeye hasre-
derek ref'i istemeyi bendeniz anlamıyorum ve
bunun kadar esbabı mucibesiz ve esbabı haki-
kiye bulunmaksızın ref'i istenilen bir kanun ola-

maz. Bu kanunda, varidat noktai nazarından memlekete girecek eşyadan alınacak rüsum ile Hazineye para getirmek noktası kabul edilecekse, bunun da bendeniz aleyhindeyim. Çünkü, membar varidat olan halkın elinde bulunan parasını Avrupa'ya gönderip de, halkın elindeki ve çıkarabildiği mevaddı iptidaiyesini Avrupa'ya göndermemek ve oradan memlekete para sokmaya çalışmamak, halkı parasız bırakmak demektir. Bu noktadan bu merfuiyeti kabul etmek caiz değildir. Binaenaleyh, memnu olan eşyanın izalei memnuiyetini mucibolan esbab mevcut değil iken İktisat Encümeninin vücuda getirerek bize müzakere için getirdiği maddei kanuniyenin alel-ümum tayyini ve katiyen ve katibeten kabul olunmamasını ve 7 Mayıs 1337 tarihli Kanunun hükmünün cereyan etmesini Heyeti Muhteremeden istiyorum.

CEMİL B. (Kütahya) — Reis Paşa müsaade buyurulur mu? Şimdiye kadar aleyhte söylediler, bendeniz de lehinde söyleyeceğim.

REİS — Müsaade buyurun, size de sıra gelirdir.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Muhterem arkadaşlar, memleketin iktisadiyatında hissen hareket etmek doğru değildir. Hissen hareket edildiği zaman söylenecek sözler cidden çok lâtif ve çok güzel ve hepinizin ruhlarını oksiyacak mahiyette gayet belîğ ifadelerle iradı kelâm edilebilir. Fakat hâdisatı iktisadiyeye karşı hissin hiçbir kıymeti yoktur. Hâdisatı iktisadiyeye karşı yine iktisadi kanunlarla ve iktisadi tedbirlerle geçilebilir. Böyle olmadığı takdirde memleketin iktisadiyatını hissî hareketlerimizle muzmahil ve berbat bir hale sevk ederiz. Binaenaleyh, bendeniz bidayette olduğundan beri Gümrük Tarife Kanunundaki esbabı memnuanın ve ziynet eşyasının ademiithali suretiyle vâkı olan hareketin doğru olduğuna kaani değilim.

Efendiler; bir şeyin memnuiyeti, memleketin himayesi matlubolan bir sanatın, bir müessesenin vücuduna vabestedir. Bizim memleketimizde himaye edeceğimiz müessesat nedir? İpek fabrikalarımız var mıdır? Tezyinat eşyası vücuda getirecek fabrikamız var mıdır? Bu fabrikalarımızı himaye etmek ve bunların eşyasını tedavül ettirmek için mi bu memnuiyeti yapıyoruz? Hayır; bu gibi müessesatımız olmadığı için bu eşya nereden olur-

sa olsun bir menfez buluyor ve memlekete giriyor. Fakat ne suretle giriyor? Hem memurların ahlâklarını bozmak suretiyle, hem de birtakım tufeyli adamların sahibi servet olmasını intacetmek suretiyle giriyor. Buna Hükümetin teşkilâtı da kâfi gelemez. Çünkü ne kadar tedabiri şedide, ne kadar cebrî kanunlar yaparsak yapalım, iktisadi hâdisatla oynyamayız. Ona karşı ancak iktisadi tedbir lâzımdır. Onun izalesi ancak iktisadi tedbirlerle olabilir. Binaenaleyh bendeniz memleketin dâhilinde henüz himaye edeceğimiz müessesatı bilmiyorum. İnşallah bundan sonra memleketimizde himaye edilecek müessesat teşekkül eder ve o müessesatın vücuda getireceği eşyayı himaye için, bu gibi eşyayı memlekete sokmamak için kayıtlar koyabiliriz. Fakat bugün menedemiyoruz ve edemiyeceğiz. Yalnız memleketin iktisadiyatını bu kanunla altüst etmekteyiz. Aynı zamanda tüccarlar, esnaflar, ahali, illâallah, bıktık, usandık diyorlar. Bendeniz dairei intihabiyemden gelirken. Dairei intihabiyemin tüccarlarına rasgeldim. Birisi yemini billâh ediyordu, bir daha İstanbul'a gitmeyeceğim, bir daha ticaret yapmıyacağım, başka bir iş yapacağım, diyordu. Gümrüklerde o kadar müşkülâta ve suiistimale mâruz kalıyorlar ki, buna kimse karşı gelemez. Memleketimize ipekli eşya geliyor mu efendiler? (Geliyor sadaları) O halde daha fazla miktarda bu eşya memlekete girecektir. İstanbul'da dahi mâni olamazsınız, vapurlarla gelir, ta Almanya'dan böyle eşyalar getirmek için seyyahatler yapılır, vapurlar ihzar olunur. Geçen gün bir arkadaşımız bir hikâye söylemişti. Bu meseleyi tenvir için bunu söylemekliğime müsaade buyurun, İstanbul'da Dönme denilen tüccaran ki, (Dönme nedir sadaları) Bunlar İzmir'e sokulmamışlar, halbuki bunlar İzmir'de bir iş yapmayı düşünmüşler, ne yapalım demişler, mükemmel bir vapur tutmuşlar. Fakat götürmüş oldukları büyük servetleriyle, yani beş altı yüz bin lirayla o memleketten aldıkları pek çok altınlarla dönmüşler ve 1,5 milyon kâr etmişlerdir. İşte böyle seyyahatlerle de memlekete ipekli şeyler, ve saire girebilir. Binaenaleyh yapılacak şey; bu kuyudatı ref'etmek ve mümkün olduğu kadar mutedil bir Gümrük Vergisi almak lâzımdır. Memleketin iktisadiyatı bunu icabetmektedir ve illâ başka suretle mâni olmanın imkânı yoktur ve buna da en çok bu gibi tedabiri iktisadiye ile mâni olunabilir. Bendeniz de kabilsen bunun daha ziyade tenzilini istiyeceğim.

Çünkü efendiler görüyorsunuz ki, bundan bir ay evvel burada kırk kuruşa olan yünü kumaşlar bir ay sonra 50 - 60 kuruşa çıkmıştır. Bu eşyanın tereffüü neden icabetmiştir? Gümrükler dolayısıyla bugün halk sırtına giyecek üç dört arşın basma alamamaktadır ve elindeki mahsulü de efendiler, para etmemektedir. Eşyanın fiyatı gayet ucuz olduğu halde Gümrükler dolayısıyla almamaz bir hale gelmektedir. İstanbul'da tüccarlar bundan fevkalâde istifade etmişlerdir. Bu eşya İstanbul'da ucuz satılmaktayken İstanbul tüccarları bu defa yüzde on beş Gümrüğü malları üzerine zammetmişlerdir. Bir kere de biz Anadolu'ya girerken alıyoruz, bu Gümrük dehşetli yükseliyor, yüzde otuz çıkmıştır. Efendiler, bunun bedelini kim tediye ediyor? Halk, yani köylü tediye ediyor. Binaenaleyh halk Hükümeti, halkın hukukunu temin etmekle mükelleftir, günahdır. Binaenaleyh o kanunun ipkısı lâzımdır.

İSMET B. (Çorum) — Efendim, geçen celselerde de bu maddenin müzakeresini biraz meçhulâta, biraz hissiyata istinadettirdiler. Efendiler, esbabı hakikiyeye biraz temas etsek, bunu biraz izah etsek zannediyorum ki, **Heyeti Aliyeniz** artık bu kanunun mümteniüt-tatbik olduğuna kaani olacaksınız. Bunu mümteni kıran hâdisat o kadar büyüktür ki, bu eşya memnudur ve kanun mer'îdir, demenin imkânı yoktur. Muvazenei Maliye Encümeni ziyinet eşyasının memnuiyetinin ref'ini bu kanunla değil bundan çok evvel, sekiz ay evvel düşünmüştür. Çünkü esbabı memnuiyetini istilzam eden esabap ve şeraiti Rüsumat Müdiriyeti Umumiyesinin bütçesinin esnayı tetkikinde ariz ve amik tetkik ettik. Ziyinet eşyasının memnuiyeti Mersin Limanının, İzmir Limanının, bizde bulunmadığı ve yalnız sahillerimizin Karadeniz'e munhasır olduğu bir zamanda bütün milletin ve memleketin fevaidi maddiye ve mânevîyesini harb gayesine tevdi ettiği bir zamanda az ve çok bir muvazenei iktisadiye temin etmek için lüzumsuz olan eşyanın muvakkaten memlekete ithalinin men'i esasına müstenitti.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Muvakkat sözü yoktur.

İSMET B. (Devamla) — Efendim, bir şeyden maksat ne ise hüküm ona göredir. Hükümler makasıdı asliyesine göre bazan tevhidolunabilir. Tashiha lüzum yoktur. Muvazene En-

cümeni Kilikya'nın istihlâsından, İzmir'in istirdadından sonra ziyinet eşyası kaçakçılarının o kadar vâsi yollar bulduğunu ve bu menfezleri kapanabilmek için Rüsumat Muhafaza Teşkilâtının o kadar tevsî edilmesi lâzımgeldiğini anlamış ve fakat bütün kuvayı maddiyemizi harbe teveih ettiğimizden bu muhafaza teşkilâtını bu vâsi hudutlarda tamamiyle teşkil etmek imkânını görememiştir. Öyle oluyor ki, bu kaçakçılık memlekette âdeta bir teşkilât marifetiyle cereyan ediyordu ve tamamen memlekete bu memnu eşya belki daha fazlasıyla giriyor ve istihlâk ediliyordu. Aynı zamanda Hazine bundan birçok zararlar ediyordu. Encümen o vakit döndü. Mekân itibariyle, ahval ve şerait itibariyle bu kanunun tatbikındaki imkânsızlığa binaen, bu memnu eşyayı ağır resme tâbi tutarak kaçakçılık gibi bir ahlâksızlığa mâni olmak ve kaçakçılığa meydan veren memurların da ahlâkını düzeltmek ve suiistimallerini men etmek ve aynı zamanda ağır resimle bu eşyanın memlekete yine lüzumundan fazla duhulüne mâni olmak için bir madde kanuniye yapmış. Meclisi Âlinize sevk etmişti. Muahharan müsadere edilip de hükmen müsadere kesbi katiyet etmiyen eşyanın dahi Temmuz nihayetine kadar ağır resme tâbi tutularak sahiplerine iadesi için bir teklif daha yapmıştık. Bu teklifler İktisat Encümenine gitmişti. Bu defa Varidat Kanunu namı altında muhtelif mevaddı ihtiva eden bu teklifi Maliye Vekili teklif ettiği zaman, doğrudan doğruya Hükümetin teklifi olmak üzere Encümene geldi. Encümen bu memnuiyetin ref'i hakkındaki kanaatini, İstanbul'un iltihakından sonra daha ziyade takviye ettiğinden bu kanunun tamamiyle mevkii tatbikten kaldırılmasına kaani oldu. İstanbul'un ıggali encümenin kanaatini bir kat daha teyid etmiştir. Çünkü İstanbul'da ziyinet eşyasının stokları o kadar azımdır ki, o stoklar orada buldukça Anadolu sahillerinde bu kanunu tatbik etmek suretiyle mütemadiyen halkı ızrar etmek tamamen faidesiz olurdu. Hattâ İstanbul Avans Kanununun yedinci maddesinde İstanbul'da ziyinet eşyasının memnuiyeti hakkındaki kanunu ilân tarihinden bir ay sonra tatbik etmek mecburiyeti vardır. Bu müddet hitam bulur bulmaz İstanbul bunu tatbik edecekti. Fakat tatbik etmek imkânı yoktu. Bunun için encümen bu Avans Kanununun yedinci maddesinin son fıkrâ-

sı mucibince bunu tecile mecbur oldu ve Heyeti Aliyeniz de bunu kabul etti. Encümen bunu bile bile kabul etmiştir. Çünkü Mart nihayetinde hitam bulsa dahi bunun meriyetine imkân yoktur.

Şimdi efendiler, hududu milliyemiz istirdadediltikten ve tevessü ettikten sonra ve İstanbul da bu vaziyette bulunduğca bu kanunu tatbik edeceğiz ve illâ mevkii meriyette dursun demek zarardan başka bir şey değildir. Bu husus üzerinde, yani memnuiyetin ref'i üzerinde üç encümen ittihadetmiştir. Yalnız şekil farkı vardır. Yasin Bey biraderimiz memlekette sanatın, istihsalâtın inkişaf ve izdiyadi için yapılan bu kanunun ref'inden dolayı memleket mutazarrır olacaktır buyurdular. Hakikaten memlekette bâzı müessesatı sınıyenin himaye ve sıyaneti lâzımdır ve bunları gümrükler yapabilir. Fakat hiçbir vakit himaye için gümrüklere memnuiyet vaz'edilemez. Gümrüklerde himaye için vaz'edilen memnuiyet, tarifede muayyen olan memnuiyetlerdir. Biz o memnuiyetleri kaldırmıyoruz. Memnu olan bir kısım eşyanın memnuiyetini kaldırarak ağır resme tâbi tutuyoruz. Muvazenei Maliye ve Kavanini Maliye encümenleri esasta müttehittir. İktisat Encümeni dahi esasta müttehittir. Hattâ İktisat Encümeni seksen dördüncü maddede muharref taze ve tuzlu zeytinleri dahi bu cedvele ithal etmiştir. Kavanini Maliye Encümeni sırf şekil tadili yapmıştır. Muvazene Encümeninin son fıkrasını sehven almamıştır. İktisat Encümeni esasen Muvazenei Maliye Encümeninin lâyihasını değil, evvele kendisine gönderilen mevaddı tetkik ettiğinden dolayı bu son fıkrayı almamıştır. Aramızda hiçbir ihtilâf yoktur. Refi memnuiyeti her ikisi de kabul etmektedir. Yalnız nispetler kalıyor. (Muvazene Encümeni (B) cetveli on beş misli olarak kalsın diyor. İktisat Encümeniyse bunu on iki misline indiriyor ve diyor ki: Resim ağır olduğundan dolayı kaçakçılık oluyor. Resim biraz daha az olursa bittabi kaçakçılık kalmaz ve binaenaleyh kaçakçılık ve suiistimal bu suretle ortadan kalkar. Muvazenei Maliye Encümeni de tarifede muvakkat tahavvülâtı iktisat noktai nazarından doğru bulmuyor. Çünkü bizim tarifemiz İstanbul'un iltihakından sonra esaslı tetkikat ve tadilâta arzı ihtiyaç etmektedir. Bu yapıncaya kadar nispeti tahvil etmiyelim. Eğer kaçakçılıkta bu resimden fazla masraf ihtiyar ediliyorsa bittabi kaçakçılık olmaz. Eğer bu resimden aşağı bir masrafla ve daha tehlikesizce kaçakçılık yapabiliyorsa bu resmin tenkisi bittabi kaçakçılığa mâni olamaz. Mantıkan bu böyledir. Bundan dolayı tarifede Muvazene Encümeni ufak bir tadilât yapmak istemiştir. Hakem Heyeti Aliyenizdir. İster on beş, ister on iki olsun, ne dersiniz siz diyeceksiniz. Biz de onu kabul edeceğiz. Encümenler esasta müttehittirler. Binaenaleyh bu kanunu tutmaya katıyen imkân yoktur. Müfid Efendi Hazretleri buyurdular ki; Serseri Kanunu da bir kanundur ve bu da tatbik edilemiyor. Onu da kaldırmak lâzımdır. Bittabi Müfid Efendi Hazretleri bu suali Adliye Vekiline tevcih ediyorlar. İstanbul vaziyetini öyle ehemmiyetsiz telâkki etmek suretiyle, aşağı - yukarı hissî olarak meghuliyet içerisinde bu kanunu mevkii meriyette tutalım diyorsak Avans Kanununun yedinci maddesiyle bunu Mart nihayetinde kadar tehir etmiştik, o halde İstanbul Gümrüklerinin vaziyeti ne olacaktır? Antalya sahillerinde bu kanunu tatbik etmekten ne fayda istihsal edilecektir. Şükrü Bey arkadaşımızın buyurdıkları gibi; hakikatta bu kaçakçılıkta büyük maharetler gösteriliyor ki ve o kadar hususi idare ediliyor ki efendiler, buna gümrükler nüfuz edemiyor. Onlar o masuniyet dâhilinde kalıyor ve görülemiyor. En iyisi bu memnuiyeti ref'etmektir.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Efendim bu kanun zinet eşyasının men'i yalnız iskelelerde, gümrüklerde mi temin ediliyor. Yoksa dâhilde dükkânlarda bulunduğu zaman eşyanın müsadereesi kâbil değil mi? Binaenaleyh bunu kaldıralım diyor. Dâhile girdiği zaman bunun men'i kâbil değil midir?

İSMET B. (Çorum) — Gerçi bana tallük eder bir sual değildir. Nizamnamede sarahat vardır. Hiçbir mebus diğerinden istizahtı ma'de edemez.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Muvazene Encümeni namına söylediğiniz için soruyorum.

İSMET B. (Devmla) — Bendeniz cevap vereceğim. 7 Mayıs 1338 tarihli Kanunun bir maddesinde ya bir ay veyahut iki ay zarfında mevcut stoklara etiket vaz'edilecek, yâni tüccar beyanname verdikten sonra, mevcudunu tasdik ettirdikten sonra Maliye Vekili bu kantnu mevkii

meriyete vaz'edecekti. Halbuki bunu Maliye Vekili tatbik etmiş, etmemiş, bu, ona ait bir meseledir. Fakat bu etiket müddeti iki aya mahsustur. Maddenin hükmü temdidedilmemiştir ki mevcut stoklara etiket yapıştirılsın.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Efendim, sualim anlaşılmadı.

İSMET B. — Efendim, bu sual bana ait değildir.

MÜFİD Ef. — Efendim kaçakçılığı kaldırmak için, tatbikatı müşkül olduğu için ve bu hususlar esbabı mucibe olarak gösterilerek bu kanunun ref'i talebediliyor. Bunu kabul ediyorum. Bu kanunun hükmü dâhilde mer'i değil midir? Gümrüklerden istediği kadar kaçırsın, dükkânlarda müsadere edilemez mi? Esbabı mucibeye karşı sual soruyorum.

İSMET B. (Çorum) — Efendim, bu kanunun suveri icraiyesine dair bir sualdir. Bunu Maliye Vekili yapar mı, yapmaz mı? Benim bileceğim bir şey değildir, onu Maliye Vekili bilir.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Bir sualim daha var. Zatiâliniz buyuruyorsunuz ki buna Muvazene Encümeni on beş, İktisat Encümeni on iki misil resim vaz'etti. Bunlardan tarifede mevcudolan diğer eşyadan fazla resim alınması ne içindir?

İSMET B. (Çorum) — Rica ederim, Hoca Efendi! 7 Mayıs tarihli Kanun iki cetveli ihtiva ediyor. Birisi (D) ki eşyayı memnuayı gösteriyor. Diğeri de (B) dir, on beş misli resmi gösteriyor. Biz (D) cetvelini (B) cetveline ithal ediyoruz. Bu yeni vaz'edilmiş bir şey değildir. Bu zaten mevcudolan (B) cetveline (D) cetvelini ithal etmekten ibarettir.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Efendim, on beş misil resim alınması memlekete bu eşyanın az girmesini temin için değil mi?

İSMET B. (Çorum) — Hangisinin?

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Yani ziynet eşyasının böyle fazla rüsuma tâbi tutulması, memlekete az girmesi ve halkın almamasını temin içindir. Binaenaleyh siz de bunun memnu olmasına kail olduğunuz halde; memnuiyetin ref'i ile on beş misil üzerinden rüsum alınması ve bu suretle memlekete girmesi halkı ızrar etmek demek değil midir?

İSMET B. (Çorum) — Efendim, müsaade buyurunuz. Ağır resme tâbi olması o eşyanın

istimal edilmemesini temin içindir. Yani ziynet eşyasıdır. Fakat memnuiyet başkadır. Hiç girmeyince bunu girdirmek için çalışacak kimseler bulunacaktır. Fakat ağır resim alınacak olursa memnuiyetin tahmil etmiş olduğu masarif ve külfetler olmayacaktır. Yalnız o eşya aynı zamanda da çok resim almak suretiyle himaye edilmiş olacaktır. Fakat; kaçakçılık olmayacaktır.

LÜTFİ B. (Malatya) — Paşa Hazretleri müsaadenizle bir sual soracağım. Beyefendi bir mebus sıfatıyla mi söz söylüyorlar, yoksa encümen namına mı?

İSMET B. (Çorum) — Encümen namına.

LÜTFİ B. (Devamla) — O halde Beyefendi, biz memleketin menafii iktisadiyesi noktaî nazarından bir sene evvel bir kanun kabul ettik. Bu kanun ile memnuiyetini tesbit ettiğimiz meşaddın duhulünün men'inde ve bu kanunun tatbikinde bugün Hükümet izharı aczediyor diyerek yeniden o kanunu ref'ettirip de on beş misli gümrükle memlekete bu gibi eşyanın ithaline müsaade etmek; hem Hükümetin, hem de Meclisi Âlinin şerefi âlisiyle mütenasip değildir. Bendenizin kanaatim böyledir. Başka esbap varsa izah etsinler!

İSMET B. (Çorum) — Bendeniz katiyen Hükümet izharı aczediyor demedim. O, sizin düşüncenizdir. Bu kanun, mekân itibariyle, ahval itibariyle, şeraiti harbiye itibariyle vaz'edilmiştir. Şimdi mekân, ahval değişmiş, İzmir ve havalisi açılmış, şeraiti iktisadiye mehmaemken değişmiş, İzmir Limanı açılmış, Kilikya ve havalisi istirdad edilmiş ve İstanbul bize iltihak etmiştir. Binaenaleyh; bir kere mekân itibariyle, hudut itibariyle bu kanunun tatbikine, şeraiti tatbikiyesi olmamak itibariyle, imkân kalmamıştır. Çünkü; karşınızda mühim vakayı ve hâdisat vardır. Yani İstanbul tarafesini bugünkü şekilde tatbik edip etmemek meselesi vardır. Binaenaleyh; İstanbul vaziyeti takarrür etmezden evvel, memleketin iktisadiyatı üzerinde hüsnütesir gösteren bu kanunun bugün tatbik edilmesi imkânı yoktur. Çünkü; bu kanunu hâdisat mümteniüttatbik bir hale koymuştur. Yoksa Hükümet izharı aczetmemiştir.

YAHYA GALİB B. (Kırşehir) — Efendim, bendeniz bu meseleden dolayı Maliye Vekilini tahric eden arkadaşlarıma cevapla başlayacağım. Maliye Vekili Hasan Fehmi Beyefendi henüz Maliye Vekili değilken böyle bir kanun teklif etmiş

lerdi. Bundan maksatları, memlekette fazla para çıkmamasıydı. Tabii işlerin içyüzünü bu kadar bilmiyorlardı. Şimdi Maliye Vekili oldukları zaman teklifleri ve hile yapılan bu kanunun, ne mahzurları olduğunu ve ne gibi fenalıklar ihdas ettiğini anladılar. Bundan dönmeleri mi lâzımgelirdi? Ben kendilerine hasaten teşekkür ederim. Gördükleri nevakısı anlamış ve dönmüşlerdir. Şimdi efendiler; ticaret, umumiyet itibariyle serbesttir. Menedilen vesaiti ticariyenin, mahdudolduğu malûmunuzdur. Meselâ : Silâh ithali ve Devletin asayişini ihlâl edecek sair eşyanın dahlü menedilmiştir. Bu menedilen eşyadan başkası istenildiği kadar ithal olunabilir. Eğer Hükümet, bu eşyayı halka giydirmek istemiyorsa ona göre bir rüsum tarh eder. Garibolarak biz bu kanunu kabul ettiğimiz sırada Bulgaristan da bir kanun yapmıştı. Onun yaptığı kanunda bu gibi ziynet eşyasını menetmemişti. Yalnız giyenlerden vergi ahyordu. Eğer ziynet eşyasını memlekete sokmamak istiyorsak giyenlerden bir vergi almak suretiyle taziyata tevessül etmek lâzımgelir. Yoksa böyle ziynet eşyasını ahalinin hemen yüzde kırkı giydikçe ve Avrupa'dan getirdikçe gümrüklerin bu eşyayı menetmesi için, Gümrük teşkilâtına on misil daha ilâve edilse yine bu eşya memlekete girecektir. Bu kanunu burada kabul ettiğimiz zaman Maliye Vekili olan Ferid Bey o vakit; «Efendiler bunu kabul etmeyiniz, bunun yüzünden çok zararlar göreceğiz, hem milletimiz çok para verecek, bunu alacak, hem de kaçakçılık olacaktır.» demişti. Bugün bu eşyanın men'i hakkındaki takirde kendi imzasının da bulunmasından dolayı Maliye Vekili Hasan Fehmi Beyi tahtie ediyorsunuz. Efendiler; eşyayı memnua hakkında iki şartınız vardı.

Birisi : Tüccar beyanname versin dediniz. O zaman tüccar, beyanname vermişti. Beyannamesinde ne kadar top göstermişse o kadar top kumaş dükkânda daima hazır bulunurdu ve diğer taraftan da satardı. Hükümet satıyorsun deseydi, o da satmadım derdi. Sattığını ne ile ispat edebilirsiniz? İmkâm yoktur ispat edilemez. Hiç hatırımdan çıkmaz; Celâleddin Arif Bey, etiket meselesini çıkarmıştı. O vakit etiket meselesinin kabiliyeti tatbikiyesi olmadığını söylemiştim, Maliye teşkilâtına bugünkünün on beş mislini ilâve ediniz ki, onlar, dükkânları dolaşsın, etiket yapıştırsın. Bu kanunun amelî tatbi-

katı yoktur. Bu kanun her zaman küşci nisyanaya atılmaya ve ortadan kaldırılmaya mahkûmdur. Efendiler; bugün memleketin içinde bulunan ziynet eşyası eskisinden on misli fazladır ve hepsi kaçak girmiştir. Bundan ne Rüsumat istifade etmiştir ve ne de halk istifade etmiştir. Halk, on kuruşa aldığını yüz kuruşa almak mecburiyetinde kalmıştır. Binaenaleyh, hem malî, hem millî noktai nazardan bu kanunun lâğviyle yerine koyacağımız mevaddan on beş misil değil alelâde muamele yapmanızı rica ederim.

REİS — Müzakerenin kifayetine dair birçok takrir vardır.

İKTİSAT ENCÜMENİ REİSİ ZAMİR B. (Adana) — Reis Paşa, müsaade buyurun encümen namına söyleyeceğim. Muhterem arkadaşlar, bugünkü tarife bir defa memleketimizi tatmin edecek şekilde değildi...

REFİK B. (Konya) — Geçen sefer de böyle istical ettik. Azim hatalara düştük.

ZAMİR B. (Devamla) — Binaenaleyh biz bunu encümende ariz ve amik tetkikat ve müzakere ettik ve hazır bulunan Maliye Vekiline dedik ki : Bugünkü getirmiş olduğunuz kanun, bugünkü getirmiş olduğunuz şu lâyiha, memleketin ihtiyacatını tatmin edecek bir şekilde değildir. Binaenaleyh maddeler üzerinde uzun ve amik tetkikat neticesi olarak bir hulâsa getirmek lâzımdır.

Hangi şeyler memleketimizden çıkıyor? Bu gibi eşyaya gümrük vaz'edersek nâfi midir? Bunlar tetkik edilecek mesailendir. İlmî bir tetkik lâzımdır. Bunu kendileri de kabul buyurmuşlardır. Fimabait getirecekleri teklifleri âriz ve amik düşünerek getireceklerdir. Binaenaleyh bugün tahaddüs eden vaziyet karşısında encümenimiz de bunu kabul etmiştir. Şu halde uzunuzadıya uğraşmak doğru değildir. Zaten yeniden bir şey hazırlanmaktadır. Bunu, bugün kabul edelim, bir iki ay sonra Heyeti Celilenize mufassal surette ve ihtiyaçları temin edecek bir şey getireceğiz. Efendiler biz bunu kabul etmek vaziyeti karşısındayız. Çünkü maliyemiz olsun iktisadiyatımız olsun ahalemiz olsun bundan zarar görmekte dirler.

CEMİL B. (Kütahya) — Efendiler Meclisi Âliyi birkaç aylar işgal eden bu kanunu, biz niçin kabul ettik? Evet birtakım inci, boncuk, oyuncak ve saire için memleketin parası gidip memlekette para azalmasın diye değil mi? Lâ-

kin evdeki hesap pazara uymadı. O kadar kaçak ve memnu eşya memlekete dâhil oldu ki haddü hesabı yoktur. Memlekette eskisinden belki elyevm on beş kat fazla eşyayı memnua vardır. Biçare Hazine bu yüzden bir milyon lira varidat kaybetti. Hazinenin ne kabahati vardı? Efendiler zararın neresinden dönülürse kârdır. Bugün bu kanunun bizde idamesi günahdır ve Hazinei millete karşı cinayettir. Bu kanunun ref'i lâzımdır. Çünkü bu halkı da tazyik etmektedir. Halk kaçak eşyayı daha pahalı alıyor. Binaenaleyh hepinizden rica ederim, hepinizden istirham ederim, bu kanunun ref'ini kabul edelim.

Müfid Efendi Hazretlerinin beyanatına gelinece; bâzı cihetlerine ve etiket meselesine hak veriyorum. Bendeniz evvelce Maliye Vekili Hasan Fehmi Beyefendiye söylemiştim ki; çarşıda, dükkânlarda, mağazalarda bâzı memnu eşyayı ilân ediyorlar ve bu suretle âdeta kanunla eğleniyorlar. Lâkin Maliye Vekili aldırmadı. Beyefendiler yine tekrar ediyorum; bu kanunun ref'i elzemdir ve vâciptir. (Bravo sadaları.)

REİS — Müzakerenin kifayetine dair birçok takrirler vardır. Binaenaleyh evveleminde müzakerenin kifayetini reyî âlinize koyuyorum. Müzakereyi kâfi görenler lütfen ellerini kaldırsın. Kâfi görülmüştür. Şimdi takrirleri okuyacağım.

Riyaseti Celileye

Altıncı maddenin tayyını teklif ederim.

30 . XII . 1338

Gazianteb

Yasin

Riyaseti Celileye

Altıncı maddenin diğer eşyayı ticariye gibi beş misil gümrüğe tâbi tutulmasını teklif ediyorum.

Erzurum

Asım Vasfi

REİS — Efendim diğer takrirler, müzakerenin kifayeti ve maddenin aynen kabulü hakkındadır. Binaenaleyh tay teklif eden Yasin Beyin takririni reyî âlinize koyuyorum. Kabul edenler, lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmemiştir. Reddedilmiştir.

Şimdi diğer takrirler var onları da okuyacağız.

Riyaseti Celileye

Mesele tavazzuh etmiştir. Müzakerenin kifa-

yetifle ziyet eşyası hakkındaki memnuiyetin ref'ini ve eşyayı saire gibi resme tâbi olarak serbestî duhulünü teklif ederim.

Ergâni Mebusu

Mahmud

REİS — Bu takriri kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Reddedilmiştir efendim.

Şimdi efendim, bir teklif daha vardır. Beş misli gümrük alınmasını teklif ediyor. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Reddedilmiştir.

Şimdi efendim, madde asliyenin tâyini esamiyle reye konmasına dair on sekiz imzalı bir takrir vardır. Binaenaleyh madde asliyeyi tâyini esamiyle reye koyuyorum.

İSMET B. (Çorum) — Arkadaşlar, maddelerin şekillerinde fark vardır, İktisat Encümeniyle Muvazenei Maliye encümenlerinin teklifleri arasında fark vardır, birisi on beş misli, birisi on iki misli teklif ediyor. Bir kere on beş misil, on iki misil reyî âlinize arz edilerek alacağı şekle göre hangisini kabul ederseniz ondan sonra tâyini esamiyle reye konur.

REİS — Efendim, zaten müzakere ettiğimiz madde, İktisat Encümeninden gelen tekliftir ve on iki misil teklif ediliyor.

NECİB B. (Mardin) — Kavanini Maliyenin de teklifi var efendim, şimdi arkadaşlar Kavanini Maliye on beş misli Resme tâbi tutulmasını teklif ediyor.

OSMAN B. (Lâzistan) — Teklifler münakaşa edilecekse bendeniz söz istiyorum.

NECİB B. (Mardin) — Şimdi arkadaşlar, Kavanini Maliye on beş misli resme tâbi olmasını istiyor. İktisat Encümeni de on iki misil olarak teklif ediyor. Bunu evvelâ hallediniz. Ben on beş misil taraftarıyım. İktisat Encümeni on iki misil taraftardır.

YASİN B. (Gazianteb) — Mevzuu müzakere İktisat Encümeninden gelen ve on iki misil olan maddedir. Bu itiraz vârit değildir. maddenin aynen reye vaz'edilmesi lâzımdır.

İSMET B. (Çorum) — Efendim Muvazenei Maliye Encümeni on beş misilde ısrar etmiyor. İktisat Encümeninin teklifi reye vaz'edilecekse onlarla müttahid olduğumuz bir fikra vardır. O fikra da ilâve edilmek suretiyle maddenin reye vaz'ı lâzımgelir.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib)

— Pekâlâ mesele yoktur o halde...

İSMET B. (Devamla) — O fıkra şeklen ilâve edilecektir.

OSMAN B. (Lâzistan) — O halde On iki misil kabul ediyoruz; madde aynen reye vaz'edilmelidir.

İSMET B. (Devamla) — Efendim, Muvazenei Maliye Encümeni on beş misilde ısrar etmiyor. İktisat Encümeninin teklifi reye vaz'edilecekse onunla müttehid olduğumuz bir fıkra vardır ki: Muvazenei Maliye Encümeninin mazbatasıdır. Bu fıkra oraya ilâve olunsun. Ve ilâve edilecek fıkra, «İşbu kanunun tarihi neşrine kadar gümrüklerce müsadere olunan emvalden on iki misil resim istifa olunarak ashabına iade olunur»dır.

REİS — Şimdi efendim, geçen sefer bu madde müzakere edildiği zaman İktisat Encümenine havale olundu ve İktisat Encümeninden gelecek olan şekli müzakere edecektiniz ve bugün de bunu müzakere ediyoruz. Binaenaleyh, İktisat Encümeninden gelen şekli tâyini esamiyle reye koyacağız. Geçen sefer on beş misil olmasını kabul buyurmuş olsaydınız, İktisat Encümenine havale edilmezdi. (Doğru, sesleri)

İSMET B. (Çorum) — Son fıkrayı Muvazenei Maliye Encümeni de kabul ediyor.

NEBİL Ef. (Karahisarı Sahib) — Müsaade buyurulursa bir ciheti anlamak isterim.

REİS — Şimdi efendim iki takrir daha geldi; İktisat Encümeninin teklif ettiği on iki misil zammın on misil olması teklif ediliyor. Binaenaleyh bu takriri kabul edenler lûtfen ellerini kaldırsın. Reddedilmiştir, efendim.

Şimdi efendim encümenin yeni bir maddesi vardır. Okuyorum.

7 Mayıs 1337 tarihli Kanuna merbut (D) cetvelinde muharrer eşya ve mevaddın ithali memnuiyeti ref'edilerek (B) cetvelindeki mevad ile bittevhit her iki cetveldeki eşya ve mevaddan gümrük tarifei asliyesinin on iki misli üzerinden resim ahz olunur. Tarifei asliyenin 84 numarasında muharrer taze ve tuzlu zeytinler dahi (B) cetveline alınarak bu resme tâbi tutulur. İşbu kanunun tarihi neşrine kadar gümrüklerce müsadere edilip elyevm mev-

cut bulunanlar on iki misil resim istifa olunarak ashabına iade kılınır.

REİS — Şimdi Muvazenei Maliye Encümeni İktisat Encümeniyle birleşerek bu şekilde teklif ediyorlar. Bu maddenin bu şekil üzerinden tashihi... (Reye, sadaları)

Şimdi efendim, madde asliye bu şekle girmiştir ve iki encümen ittihadetmiştir. Tâyini esamiyle reye konması hakkında on beş imzalı takrir var. Binaenaleyh reylerinizi istimal buyurunuz!..

OSMAN B. (Lâzistan) — Kanun esasen tâyini esamiyle reye konacaktır. Bu maddeyi tâyini esamiyle reye vaz'etmeye lüzum yoktur. (Reyler toplandı)

REİS — İstihsalî âra hitam bulmuştur. 152 zat reye iştirak etmiş, 119 kabul, 25 ret, 18 müstenkif var. Binaenaleyh nısab olmadığınan dolayı müzakereye devam edemeyeceğiz. Malûmuâliniz Nevahi Kanununun müzakeresi geçen sefer hitam bulmuştu. Yalnız bâzı maddeler vardır. Onlar daha encümenden gelmemiştir. Pazartesi günü ruznamemizde Nevahi Kanunu yoktur. Yani bugünkü ruznameye devam edeceğiz. Malûmuâliniz Varidat Kanunu, hiyaneti vataniye mücrimininin bir kısmının affı hakkında tefsir var. Ve Ziraat Bankasının memaliki müstahlasa şubeleri bütçesi var. Kanunu Ceza'nın 203 ncu maddesinin tadiline dair bir teklifi kanuni var.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Paşa Hazretleri ruznameye dair bir şey arz edeceğim. Nevahi Kanununun müzakeresine devam edilmek üzere Adliye Encümenine verilmiştir. Nevahi Kanununun o kısmı devam edecektir Paşam.

REİS — Yani elimizde Nevahi Kanununun müzakere edilecek mevaddı yoktur.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Aslı vardır müzakere edilecek. Adliye Encümeni tadilatı verirse onu müzakere ederiz. Vermezse aslı müzakere ederiz. Evvelce o suretle kabul edilmiştir.

REİS — Pekâlâ! Pazartesi günü saat birde içtima etmek üzere Celseyi tatil ediyorum.

Hitamı müzakerat; saat : 4,20

İçtimaî âti ruznamesi

1. — Zaptı sabık hulâsası

2. — Evrakı vâride

İmalâtı Harbiye zâbitan ve sivil amelesinin terfipleri ve müessesatı sairede müstahdem işçi efradı askeriyeye yevmiye itasına dair lâyiha-ların bir an evvel müzakeresi hakkında Müda-faaî Milliye Vekâleti tezkeresi

Hiyaneti vataniyeden maznun Ramazan Peh-livan hakkında Adliye Vekâletinden mevrud ev-rakı hükmiye

İttihadı Sudani namiyle mevsûm Cemiyeti Vataniyenin mukarreratı hakkında Hariciye Vekâleti tezkeresi

Zıyançdan dolayı sahibine itası lâzımgelen senedi mahsus meselesinin takdimen müzakeresi hakkında Ali Cenani Beyle rüfekasının tavriri

Ziraat Bankasının Maliyedeki matlûbuna mahsuben emvali metrûkeden iki milyon lira ka-dar bir meblâğın tesviyesi hakkında Erzurum Mebusu Salih Efendinin Heyeti Vekileden te-menni tavriri

Ziraat Bankasının matlûbuna mahsuben iki milyon liranın emvali metrûkeden tesviye edil-mesi hakkında Tunalı Hilmi Beyin tavriri

Ziraat Bankasının bütçesine tahsisat ilâvesi hakkında Heyeti Vekileden mevrud lâyihai ka-nuniye

Emniyet Sandığı bütçesinin gönderildiğine dair Heyeti Vekileden mevrud lâyihai kanuniye İstanbul devairi için ihzar edilen kadrolar hakkında Heyeti Vekile Riyasetinin tezkeresi.

Encümenlerden mevrud mazbatalar

Çapakçur kazası unvanının tebdili hakkın-daki teklifin mütalâasının istifrası zımında Da-hiliye Vekâletine tevdiine dair Dahiliye Encü-meni mazbatası

Ankara Darümuallimîn Heyeti Talimiyesinin mütedahil maaşatı hakkında Dahiliye Encümeni mazbatası

Vilâyat Belediye Kanununun lüzumu tadili hakkındaki teklifin Nevahi Kanununun iktisa-bı katiyetine değin tehiri hakkında Dahiliye En-cümeni mazbatası

İntihabat

Memurin Muhakemat Tetkik Heyetiyle En-cümeni intihabı

Müzakere edilecek mevad

Varidat Kanunu (Altıncı madde ikinci defa tâyini esami ile reye konacaktır.)

Tefsir mazbatası

Ziraat Bankası memâliki müstahlasa bütçesi Kanunu Cezanın 203 ncu maddesinin tadiline dair teklifi kanuni.

